

Maaailman- kauppalehti

Reilun kaupan
erikoislehti jo
vuodesta 1984.

NUMERO
1/2015

**Privatisering och
motstånd i Bangladesh**

**Faces – Viimeisen
valssin jälkeen**

Reilua kauppaa ja käsityötuotteita

**LITERIN KULMILLA
FISKARSISSA**

PÄÄKIRJOITUS

Reilua ja "Reilua"

Suurin osa Maailman reilun kaupan järjestön WFTO:n jäsenistä on muita kuin ruuan tuottajia. Monesti he ovat käsityö- taidon osaajia ja perinteen jatkajia jo sukupolvien ajan. Monet taas ovat omissa yhteiskunnissaan huono-osaisia, kuten kastittomia, vammaisia tai naisia, jotka pyrkivät hankkimaan ainakin osan toimeentulostaan opettelemalla jonkin käsityötaidon.

Reilun kaupan käsityötuotteet antavat tekijöilleen mahdollisuuden elättää itsensä ja perheensä omalla työllään ja omalla kotiseudullaan, paikallista käsityöperinnettä tai elinkeinoa vaalien. Käsityötuotanto ei vaadi suuria pääomia alkuun pääsyyn, eikä kuluta paljoa energiaa.

Reilun kaupan tultua tunnetummaksi meille on ilmestynyt myös kasvava joukko yrittäjiä, jotka markkinoivat tuotteitaan reilun

kaupan periaatteiden mukaisina välittämättä siitä, määritteleekö reiluuden ja valvooko toimintaa tällöin yrittäjä itse omien näkemystensä ja taloudellisten intressiensä mukaan vai jokin riippumaton tahon.

Reilun kaupan merkkipäivästä (FLO) on tarkoin määritetyt kriteerit ja uskottava valvonta. Samoin WFTO:lla, joka myös on viime vuosina alkanut lanseerata omaa Rekisteröityä Reilua Kauppaa -logoaan. Ensimmäisenä suomalaisena yrityksenä sen käyttöoikeuden sai Mifuko Oy, jonka toimintaa ja tuotteita esitellään sivuilla 6–9.

Reilu kauppa ei ole kehitysyhteistyötä, mutta sillä saavutetaan samoja asioita, joita kehitysyhteistyöjärjestöt saavat aikaan koulu-, terveydenhoito- ja muilla hankkeillaan. Kun sivulla 15 esiteltiin intialainen kastittomien yhteisö on saanut tuotteistaan oikeuden mukaisen hinnan, se on pystynyt järjestämään kyläänsä puhtaan

veden, asianmukaiset asuinolot, koulun ja terveydenhuollon, ja myös eläkeasiat ovat kunnossa. Rahoitus ei tule jostain kehitysyhteistyöbudjetista vaan oman työn tuloksia myymällä. Toiminta on omakustanteista, samoin kuin noiden tuotteiden myynti euroopalaisissa maailmankaupoissa.

Iso osa Suomessa myytävistä käsin tehdyistä tuotteista tulee toisenlaisista oloista.

"Indonesiassa käsityöpajat ovat muuttuneet massatuotantolaitoksiksi, jossa tehtaillaan 'käsityötuotteita' länsimaisille sisustusliikkeille ja halpahalleille. Balilaisessa tehtaassa vuorotta raatava 'käsityöläinen' ei välttämättä omaa sen kummempaa käsityöläisidentiteettiä kuin hikipajojen tehdastyöläiset." ¹

Millainen sitten on kehityksmaissa tuotteiden tekijöiden ja viljelijöiden elämiseen riittävä tulo-taso? Tätä pohditaan sivuilla 14–15,

eikä asia ole mitenkään itsestään selvä. Elämiseen riittävä palkka vaihtelee suuresti maittain ja myös maiden sisällä. Sen laskeminen on vaikeaa ja yhteisymmärryksen löytäminen kiven takana. Näyttää myös siltä, että tulokseen vaikuttaa se, kuka tutkimuksen on tilannut. Sen lauluja laulat kenen leipää syöt.

Suomalaisessa käsityöläis- ja taiteilijakylässä Fiskarsissa on useita vuosia toiminut myös reilun kaupan käsityötuotteita myyvä Maailmankauppa. Mitä paikalliset käsityöläiset asiasta ajattelevat, kysytään Maailmankauppalehden ja radiofiskarsin yhteistyönä syntyneessä jutussa sivuilla 4–5. Asianlaita ei tunnu nyyppävän paikallista käsityöyrittäjää:

– Fiskarsin ruukki on matkailukohde juuri monipuolisuutensa vuoksi ja kaikille on tilaa, toteaa Helena Kinnunen. Keraamikko Riitta Talonpoika taas vakuuttaa: – Kyllä me mahdumme samaan

liiteriin ihan hyvin, pidän järjestyä jopa onnistuneena. Kiinnostava yhdistelmä käsin tehtyä tuotantoa.

Antti Markkanen

¹ Kati Reijonen, Onko käsityössä järkeä? Maailmankauppalehti 1/2004

PS.

ANNA PALAUTETTA!

Mikä miellytti, mikä ärsytti, mikä puhutti tai mikä herätti lisää kysymyksiä tässä lehdessä?

Arvomme kaikkien 20.8.2015 mennessä lehteä kommentoineiden kesken 50 euron lahjakortin Maailmankauppojen verkkokauppoihin.

Lähetä vastauksesi osoitteeseen lehti@maailmankaupat.fi tai soita palautteesi numeroon 045 1294 336.

Edellisen numeron palautekilpailun voitti **Anna-Liisa Jarkko** Hauholta.

Lehti pidättää oikeuden julkaista saamia kysymyksiä, kommentteja ja palautteita seuraavassa lehdessä sekä verkkosivuillaan. Voit jättää mielipiteesi nimimerkillä, jolloin viralliset yhteystiedot jäävät vain toimituksen tietoon. Yhteystietoja ei käytetä suoramarkkinointiin.

SISÄLLYS

- 2 PÄÄKIRJOITUS**
3 VISIITTI: Huomenna se tulee
3 KUVAKULMA
4 Liiterin kulmilla Fiskarsissa
6 Mifuko yhdistää suomalaisen ja kenialaisen käsityötaidon
10 Divine – tuplasti reilua!
11 Divine – Fairtrade, dubbelt upp!
11 Kaakaonviljelijä Frank Arthurin tarina
12 Historien om Frank Arthur – kakaobonde
13 Salaiset viestit suklaakääreessä
13 Adinkra-symbolerna – Vad betyder de egentligen?
14 Elämiseen riittävä palkka
16 Privatisering och motstånd i Bangladesh
18 Faces – Viimeisen valssin jälkeen
19 **MAAILMANKAUPPALEHTI 10 VUOTTA SITTEN**
20 **REILUN KAUPAN TOIMIJAT**

Maailmankauppa Kirahvi toimii Fiskarsin Toriliiterissä. Naapurissa tuotteita myy neljän paikallisen käsityöläis-muotoilijan joukko. Mahtuvatko kaikki saman katon alle?

4

Mifukon tuotteissa yhdistyvät suomalainen muotoilu, afrikkalainen käsityöperinne ja reilu kaupankäynti.

6

MIFUKO OY

Divine – tuplasti reilu herkku. Ghanalain kaakaonviljelijöiden osuuskunta Kuapa Kokoo muuttaa kaakaokauppaa.

10

HEIKKI SALLINEN

**Maailman-
kauppalehti**

NUMERO 1/2015

*Reilun kaupan
erikoislehti jo
vuodesta 1984.*

Maailmankauppalehti on reilun kaupan erikoislehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1984. Lehden tarkoituksena on lisätä suomalaisten kansalaisten ja kuluttajien tietoisuutta kehitysmaiden arjesta, hankkiemiensa tuotteiden tuotantoketjusta ja -olosuhteista sekä mahdollisuuksista vaikuttaa niihin erityisesti reilun kaupan järjestelmän avulla.

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Kaikki kirjoitukset edustavat kirjoittajien omia näkemyksiä, eivätkä välttämättä vastaa Maailmankauppojen liiton virallista kantaa. Julkaisun tuottamiseen on saatu ulkoasiainministeriön kansalaisjärjestöjen kehityksmaatiedotukseen suunnattua viestintätukea.

Osoitteenmuutokset voi tehdä joko suoraan Maailmankauppojen liiton toimistoon tai internetissä: www.maailmankaupat.fi/lehti.

JULKAISIJA
 Maailmankauppojen liitto ry
 Världsbutikernas förbund rf
 c/o Saloranta,
 Muuramentie 35 A 2,
 40950 Muurame
 p. 045 670 5645
 liitto@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi

TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

TOIMITUSKUNTA

Päätoimittaja

Antti Markkanen
 anttimark@gmail.com
 p. 041 454 8912

Toimitusneuvosto

Kati Hjerp
 Laura Hokkanen
 Tiina Junno
 Riitta Lehtonen
 Antti Markkanen
 Emilia Pippola
 Anna Riihinen
 Liisa Tervo
 Johanna Uusiranta

Taiteija

Heikki Sallinen / Logopolis Graphic Design
Paino Botnia Print, Kokkola
Painos 36 500 kpl
ISSN 1455 – 6987

Kannen kuva

Mama Kaseen johtama ryhmä tekee Kiondo-koreja ja toimii merry-go-round-periaatteella. Jokainen jäsen laittaa osuuden koreista saamaansa palkasta yhteiseen kassaan, mistä kuka tahansa jäsen voi lainata rahaa mm. koulumaksuihin ja terveyskuluihin. Kuva Mifuko Oy.

Jakelu

Tilaaja- ja tapahtumajakelun lisäksi tämä lehti jaetaan 34 390 talouteen Lounais-Suomessa. Lehteä on myös saatavilla Kehitysmäa- ja Maailmankauppajäsenistään kautta maan.

Lue lehteä netissä → www.maailmankaupat.fi/lehti

VISIITTI

Huomenna se tulee

Lapsuuden kesiin kuuluivat vierailut isovanhempien maatilalla Pohjois-Suomessa. Tuolla pienessä kylässä, mutkaisien soratien päässä, puhuttiin vuosikymmenestä toiseen asfalttitiien unelmasta. Kelirikon aikaan tie oli sietämättömässä kunnossa, mutta ongelmia riitti yllin kyllin muihinkin vuodenaikoihin: pölyäviä pihvoja kesällä, rapaa ja roisketta syksyllä, kaltevuutta ja jääpintaa talvella sekä uria ja kuoppia taas uuden kevään koittaessa. Asfalttikai-puusta tuli niin yleinen puheena aihe, että sukulaistäti soitti jopa Kansanradion lähetykseen ja teki tietä tunnetuksi laajemmalle yleisölle. Viimein tiestä kiinnostui paikallinen tieliikenneviranomaisen ja neuvottelut tierahoituksesta etenivät. Mutta silloin eteen tuli odottamaton käänne: kylän uudisasukkaat vastustivat niin voimakkaasti asfalttia maalaisromanttista maisemaa rikkovana uudistuksena, että hanke kariutui, eikä tie ole muuksi muuttunut vielä 30 vuotta myöhemminkään.

Muutoksen odotusta on kaikkialla. Toisaalla muutoksen odotetaan tuovan parempaa tulevaisuutta, kohonnutta toimeentuloa, viihtyisämpiä alueita, helpottunutta arkea ja tasattuja tuloeroja. Toisissa puheissa muutos vie meitä yhä syvemmälle ahdinkoon: säästöihin, väheneviin etuuksiin, koveneviin vaatimuksiin ja ihmisten syrjäyttämiseen sivistyneen elämän ideaalista. Muutos väsyttää ja saa meidät varuilleen, kun päähkäilemme, miten se vaikuttaa kielteisesti hyvän elämän edellytyksiin. Samaan aikaan muutos on toisille ainoa toivonriipe ja voimavara jaksaa huomiseen: huomenna kaikki on paremmin, huomenna se tulee.

Tulevaisuudentutkimuksen tutkija Olli Hietanen käyttää luennoillaan esimerkkiä vihreästä elefantista – kuvasta, jonka avulla voidaan miettiä tavoiteltavaa tulevaisuutta. Vihreä elefantti ei juumiudu menneessä olevaan tietoon vaan pyrkii luomaan tulevaisuutta luovuuden ja uusien näkemysten avulla. Tulevaisuus on siis niin suuri kuin mielikuvituksemme tai unelmamme. Vihreän elefantin metsästys kuulostaa helposti abstraktilta hölynpölyltä, mutta Hietanen muistuttaa, että tule-

KUVA JONI HOKKANEN

vaisuus voi lopulta olla aivan yhtä käsittämätöntä kuin mielikuva vihreästä norsusta. Menneisyys paljastaa, että moni yhä elossa oleva mökinmummo on elänyt monta tulevaisuutta, monta täysin käsittämätöntä aikaa: ajasta ennen puhelimia, autoja tai koulutusta hetkeen, jolloin jokaisen taskussa kulkee laite ei vain puhumiseen toisen kanssa vaan myös näkymiseen toisen laitteessa. Tulevaisuusajattelussa pitäisikin ajatella, että emme niinkään muuta maailmaa vaan ensisijaisesti ajattelua.

Vaalien alla – ja jälkeenkin – muutoksen vaatijoita ja tarjoajia riittää. Kaikki tuntuvat olevan edes yhdestä asiasta yksimielisiä: muutosta vallitseviin olosuhteisiin on tultava. Tarvitaan parempia päättäjiä, parempia päätöksiä ja parempia päiviä. Internetissä kiertävä meemi tiivistää ilmiön osuvasti: puhujapöntön takaa hahmo kysyy yleisöltään, kuka haluaa muutosta – ja kuvassa kansa suorastaan villiintyy esittämään vaatimuksiaan muutostarpeelle. Mutta hiljaista tulee, kun sama hahmo puhujapöntöstä

kysyy, kuka haluaa muuttua muutoksen syntymiseksi. Ei kukaan.

Mitä laajemmalle alueelle ulottuvista muutoksista on kyse, sitä enemmän herää skeptisyyttä. Miten muutos voisi alkaa yksittäisestä ihmisestä, yksittäisestä teosta, niistä kuuluisista yksittäisistä puroista? Miten ikinä voisi syntyä riittävästi yksimielisyyttä muutoksen suunnista ja ”vihreistä elefanteista”? Muutosvastarintalaisten joukot tuntuvat valtavilta mitä globaallimmasta muutoksesta puhutaan

ja mitä enemmän muutos vaatisi myös muuttuvia tapoja, uhrautumista tai luopumista totutusta ja omastamme. Tai miten voisimme heittäytyä uskomaan, että muutos voi oikeasti syntyä?

Eppu Normaalin kuluneet sanat kirpaisevat yhä tässäkin ajassa: ”Olen hippityttö 42, enkä maailman paremmaks / ole nähnyt muuttuneen, enkä kenenkään siitä suuttuneen”. Muutoksen uskossa vahvat, kummallisia ”vihreitä elefanteja” häpeilemättä tunnistavat ja muutosvaatimuksissaan tinkimättömät ovat ihmisjoukkoina usein osa nuorisokulttuurien historiaa. Nykyisyyden näkökulmasta nuo samaiset joukot on usein kategorisoitu naiiveiksi, nuoruuden huumassa eläviksi epärealisteiksi tai vihaisiksi nuoriksi naisiksi. Väsymys entiseen, halu nähdä muutos epäoikeudenmukaisuuksissa, kulutuksessa, ympäristön tilassa ja ihmisoikeusloukkauksissa ovat keränneet joukkoja vastustamaan, vaatimaan ja muuttamaan. Maailman historia on samojen virheiden historiaa, mutta myös toiveikkouden historiaa – ja tulevaisuuden uskoa.

Huomenna se jo tulee.

Laura Hokkanen

Kirjoittaja toimii Mikkelin Maailmankauppayhdistyksen puheenjohtajana ja juhlisti toukokuun toisena lauantaina kansainvälistä reilun kaupan päivää, jonka tunnuksena oli tänä vuonna ”Ole muutoksentekijä”. Reilu kauppa on hyödyttänyt useita miljoonia pientuottajia ja käsityöläisiä ympäri maailmaa yksittäisten ihmisten muuttuneiden kulutustottumusten myötä.

KUVAKULMA

Kuva **Divine Chocolate**

Muutoksen tekijät. Ghanalainen kaakaonviljelijöiden osuuskunta Kuapa Kokoo rakentaa Läntisen Ghanan syrjäseuduilla mallia, jossa hankitaan polkupyörät pitkäaika koulumatkaa kulkeville nuorille. Kuapa Sakrele -pyörähankeessa ovat mukana myös suklaatehdas Divine Chocolate sekä Ghana Bamboo Bikes. Jälkimmäinen on yritys, joka kouluttaa nuoria rakentamaan ja korjaamaan polkupyöriä ja käyttämään paikallista bambua pyörän runkomateriaalina.

KUVA: SUVI HEINO

Liiterin kulmilla Fiskarsissa

Maailmankauppayhdistyksen ylläpitämä Maailmankauppa Kirahvi muutti Fiskarsissa toista vuotta sitten ulkotorikojusta seinien sisälle liiteriin. Kirahvin naapurissa tuotteitaan myy neljän paikallisen käsityöläis-muotoilijan joukko. Mahtuuko saman katon alle sekä kehitysmaissa tuotetut edulliset ja kotimaisen hintatason käsityötuotteet?

Liiteri liiterissä

Vuodelta 1843 peräisin oleva liiteri ennätti olla pitkään tyhjiään, kunnes se vuonna 2013 kunnostettiin myymälätiloiksi. Kirahvin lisäksi siinä toimii jo toista kesää Australiasta yli 35 vuoden jälkeen osa-aikaisesti kotiin

rantautuneiden **Lasse ja Helena Kinnusen** Deka Studio, joka on kalustesuunnittelu-, valmistus sekä entisöinti- ja sisustussuunnittelun esittely- ja myymälätila. Kesäkuun projektit Deka Studiossa käsittävät muun muassa **Ilmari Tapiovaaran** suunnitteleman ruokasalikaluston entisöinnin.

Helena ja Lasse näkevät Maailmankauppa Kirahvin ja kaikki käsityöläisten myymälät hyvin sopivana naapurina.

– Fiskarsin ruukki on matkailukohde juuri monipuolisuutensa vuoksi ja kaikille on tilaa, Helena Kinnunen sanoo.

Uutuutena rakennuksessa on Fiskarsin ruukin matkailuneuvon- tapiste ja potkupyörävuokraamo sekä uniikkia taidekäsityötä myyvä liike – nimeltään Liiteri. Mukana Liiterissä ovat tekstiilisuunnittelija **Milvi Pesari**, keraamikko **Riitta Talonpoika**, paperikäsityöläinen **Erja Huovila**

Kultaseppä- mestari Elina Makkoselta Liiterissä on pari vitriinillistä uniikkikoruja, joissa hän hopean kanssa käyttää luonnon korukiviä.

sekä kultaseppämestari **Elina Makkonen**.

– Erja päätti luopui keväällä myymälä-työpaja-yhdistelmästä kahdeksan vuoden yrittämisen jälkeen. Hänen etsiessään tuotteilleen myyntikanavaa keksimme yhdistää voimamme, Talonpoika sanoo. Mukaan saimme vielä

Milvin ja Elinan.

– Järjestely on loistava, jokainen meistä on vuoropäivän Liiterissä, jolloin kolme muuta voi keskittyä töihin – tai jopa lomaan. Liiterin lisäksi tuotteita on myynnissä muun muassa Fiskarsin käsityöläisten, muotoilijoiden ja taiteilijoiden osuuskunta Onoman myymälässä.

Keraamikko Riitta Talonpoika ei häiriinny seinän takaisesta kehitysmaakaupasta.

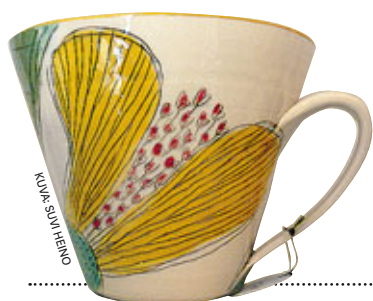
– Kyllä me mahdumme samaan liiteriin ihan hyvin, pidän järjestelyä jopa onnistuneena.

Kiinnostava yhdistelmä käsintehtyä tuotantoa.

Selvää on, että hinnalla me emme pysty kilpailemaan, sillä Kirahvin tuotteet tehdään aivan erilaisissa olosuhteissa. Suomi on kallis maa elää ja

työskennellä, se näkyy myös hinnoissa.

– Käsityön hintaan vaikuttavat koulutustausta, tietotaidon kartuttaminen, työhuone- ja materiaalikustannukset, työn toteutukseen kulunut aika, unohtamatta myymälävuokria, arvonlisä- ja muita veroja. Lisäksi

”Fiskarsin ruukki on matkailukohde juuri monipuolisuutensa vuoksi ja kaikille on tilaa.”

KUVA: ELINA MAKKONEN

KUVA: SUVI HEINO

Riitta Talonpoika Liiterin kuistilla.

tulee mahdollinen provi-siomyynti, joka vähentää käteen jäävää summaa. Alle 50 prosenttia jää tekijälle tuotteen hinnasta.

Kilpasilla kaikkien kanssa?

– Samantapaisten tuotteiden tarjonta mielletään helposti kilpailuksi asiakaista, Talonpoika sanoo. Niin ei välttämättä ole, esimerkiksi Iittalan avattua Outlet-myyrmälänsä Fiskarsiin monet uskoivat sen vievän leipää keraamikoilta. Ei niin käynyt, vaan molemmilla on oma asiakaskuntansa.

– Iittalan tuotteet ovat teollisesti valmistettuja, se on ihan eri asia kuin keraamikon tuotteet, vakuuttaa Talonpoika.

Kirahvin tuotteet taas, vaikka ovatkin käsintehtyjä, ovat erityyppisiä kuin seinänaapureilla.

– Minun keraamiikkaani ostavat ihmiset haluavat nimenomaan uniikkia tai piensarjatuotantoa.

– Olen tehnyt vuosikymmenet uniikkeja, käsintehtyjä, dreijattuja käyttöesineitä, joissa on maalauksia ja piirustuksia. Ne ovat matkan varrella muuttuneet ja kehittyneet. Ne ovat selvästi sellaisia, jotka tuottavat

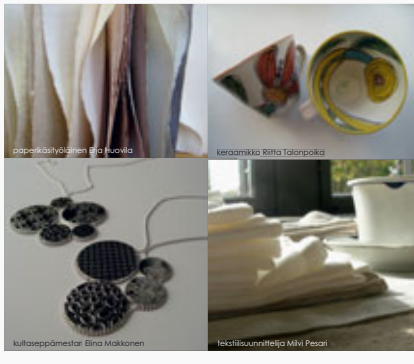
Fiskarsin Toriaukiolla At Fiskars Market Square

LIITERI

Fiskarsissa käsintehtyjä uniikkituotteita ja piensarjoja.
Design products hand made in Fiskars.

15.5. - 30.8.2015

päivittäin 11-17 open daily

paperikäsintehtyjä Riitta Talonpoika

keraamiko Riitta Talonpoika

kultaseppämestari Eino Mäkinen

tekstiilisuunnittelija Milvi Pesari

minulle leivän. Taidekeraamiikkani poikkeaa muiden suomalaisten keraamiikkojen tuotannosta, joten käsialani kyllä tunnetaan.

– On tiettyjä tuoteryhmiä, joita ihmiset haluavat, niitä on oltava saatavilla. Lisäksi valikoimiin tulee vuosittain jotakin uutta.

Ideabongareiden mekka

– Olen ollut keraamikkona yli kaksikymmentä vuotta ja saanut siitä toimeentuloni, maksanut laskuni ja ennen kaikkea voinut toteuttaa ammattia, josta jo lapsena unelmoin. Äitini mukaan olin jo alle kymmenvuotiaana ilmoittanut ryhtyväni isona

savenvalajaksi. Ja näin myös pääsi käymään.

– Ja kun sille tielle päädyin, niin materiaali on minulle edelleen houkutteleva ja opin koko ajan uutta, se tekee siitä kiinnostavan. Tapani toimia on tehdä monipuolisesti keraamiikkaa, joten en ole niin sanotusti kyllästynyt asiaan.

– Suomalaiset ovat tee-se-itse -kansa, ja meillä on laajasti toimiva kansalais- ja työväenopisto, jossa moni ammattilainen opettaa muun muassa käden taitoja. Tätä kautta saamme ison joukon kiinnostuneita asiakkaita, samoin ideabongareita. Oma ambitio tehdä itsenäisesti omaa työtään on suurin kannustin. Ja kun siitä on leipänsä saanut, niin se motivoi jatkamaan.

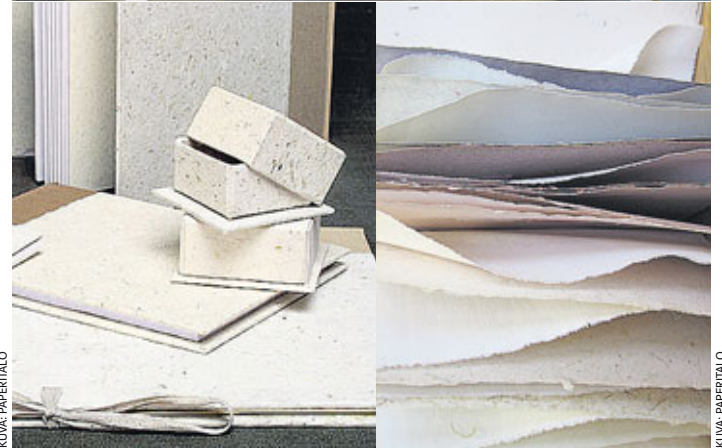
– Liiteriltä odotamme hienoa kesää, aiemmasta kokemuksesta tiedän, että asiakkaat ovat hyvin kiinnostuneita tapaamaan myös esineiden tekijät. Ihmisillä on paljon kysyttävää ja keskusteltavaa, keraamikko Riitta Talonpoika sanoo.

– Tervetuloa meidän kaikkien puolesta!

Suvi Heino

Artikkeli on tehty yhteistyössä netissä toimivan www.radiofiskars.fi:n kanssa.

KUVA: PAPERITALO

KUVA: PAPERITALO

KUVA: PAPERITALO

KUVA: SUVI HEINO

Erja Huovilalta on yhteismyymälässä käsintehtyä paperia ja käsin sidottuja kirjoja sekä taidegrafiikkaa, Milvi Pesarilta perinteisiä pellavatuotteita ja uudempiä neuletuotantoa.

KUVA: DEKA STUDIO

Lasse Kinnunen entisöi Hans Wegner -tuolia.

KUVA: DEKA STUDIO

Lasse Kinnusen kamferipuinen Oksa-kaappi.

Mifulko

yhdistää suomalaisen ja kenialaisen käsityötaidon

Mifukon tuotteissa yhdistyy suomalainen muotoilu, afrikkalainen käsityöperinne – ja reilu kaupankäynti. Tuotteet tehdään Keniassa kaupunkien pienissä työpaikoissa ja maaseudun naisryhmissä. Käsityötuotanto ei vaadi tekijöiltään suuria investointeja, yksinkertaiset työkalut, tarvittavat materiaalit, taitavat kädet ja osaa-va mieli riittävät.

Tekstiilitehtailijoista yrittäjiksi ryhtyneet **Minna Impiö** ja **Mari Martikainen** perustivat Mifuko Oy:n vuonna 2009. He ovat molemmat valmistuneet Taideteollisesta korkeakoulusta Helsingistä ja olivat tehneet

aiemmin monenlaisia alan töitä. Aviomiehen työpesti vei Minnan neljäksi vuodeksi Keniaan, ja sinä aikana Mari vieraili Nairobissa säännöllisesti. Näillä tapaamisilla, kenialaisen käsityötaidon äärellä, syntyi ajatus Mifukosta.

Mifukon tuotteet valmistetaan Keniassa, mutta ovat saaneet

inspiraationsa niin perinteisistä afrikkalaisista käsityöistä kuin pohjoisen kodeista. Niissä yhdistyvät suomalainen muotoilu ja afrikkalaisten käsityöläisten tekniikat. Nimi Mifuko on swahilia ja tarkoittaa taskua.

Naiset vierailevat Keniassa edelleen ja tapaavat käsityöläisiä muutaman kerran vuodessa. Työ Mifukossa merkitsee heille monimuotoista yhteistyötä eri kulttuurien välillä – luovaa ja hauskaa työntekoa.

Haasteellinen eettinen kauppa

Pienen kauppaa käyvän yrityksen kannattavaksi saaminen ei ole

koskaan ihan helppoa, ja erikoisen vaikeaa se vaikuttaa olevan eko-eettisen kaupan alalla. Siinä hän ei voi hakea kannattavuutta painamalla sisäänostohintoja pohjille.

Maailmankauppalehdessä 2/2014 Karmashop-verkkokaupan vuonna 2007 perustaneet **Heidi Heikkinen** ja **Antti Kahilakoski** kertoivat, että heidän perustaessaan verkkokauppaa Suomessa ei toiminut yhtään ekologisiin ja eettisiin vaatteisiin sekä asusteisiin keskittynyttä toimijaa. Sen jälkeen uusia yrittäjiä on tullut ja mennyt. He listasivat joukon yrityksiä, jotka ovat lopettaneet tai muuttaneet toimintamuotoonsa alkuperäisestä: Monoshop,

Vihreät Vaatteet, Idun's Apple, Greenstreet, The Greendress, Ethic, Inti Fashion, Uppveg, Missqa, Genteclothes sekä Naava.

Vuonna 2009 perustettu Mifuko Oy on tullut ja pysynyt. Yrityksen tilinpäätöksiä tutkailemalla selviää, että yrittäjät ovat osanneet mitoittaa oman palkkansa oikein ja onnistuneet suhteuttamaan myös muut liiketoiminnan kulut liikevaihtoon ja myyntikatteeseen niin, että tappiota ei ole kertynyt. Liikevaihto oli viime tilikaudella 136 864 euroa, missä kasvua edelliseen tilikauteen verrattuna oli 40 prosenttia. Kahden yrittäjän henkilöstökulut olivat yhteensä 40 400 ja liiketoiminnan muut kulut 49 666 euroa.

Miksi Mifuko on pärjännyt siinä missä niin moni on tielle uupunut? Teillä vaikuttaa olevan tuoteosaamista, osaaamista myyntityössä ja sen lisäksi talousosaamista. Oletteko vaan niin helvetin hyviä tyyppejä?

– Vaikea sanoa, sinnikkyys ehkä? Olemme todella toimiva työyhteisö. Meillä on Minnan kanssa yhteinen historia vuodesta 1996 ja tunnemme toisemme hyvin. Olemme molemmat valmistuneet Taideteollisesta korkeakoulusta (nykyisin Aalto-

yliopisto) taiteen maistereiksi, joten kaiken liittyen markkinointiin, talouteen, kansainväliseen logistiikkaan, markkinointiin, tuotantoon ym. olemme opetelleet kantapään kautta ja alusta pitäen. Tuotesuunnittelu, graafinen materiaali ja brändäys ovat olleet vahvuusalueitamme, Mari vastaa.

– Siitä en osaa sanoa olenko minä helvetin hyvä tyyppi, Minna on! Mutta vähän hullu pitää olla että on tähän pisteeseen tullut.

”Kaiken liittyen markkinointiin, talouteen, kansainväliseen logistiikkaan, markkinointiin, tuotantoon ym. olemme opetelleet kantapään kautta ja alusta pitäen.”

– Alkuun päästäksemme otimme naisyrittäjälainaa ja saimme starttirahaa. Myös Finnpartnershipin liikekumppanuustuki on ollut meille tärkeä. Oma palkanmaksu on se, josta on

tingitty, jotta pääsimme alkuun. Olemme edenneet orgaanisen ja hitaan kasvun kautta.

Olette usein olleet messuilla, missä paikkamaksut ja muut kulut maksavat maltaita. Paljonko esimerkiksi Frankfurtin Ambiente-messut tulivat teille maksamaan?

– Messut tulivat kokonaisuudessaan maksamaan noin 6 000 euroa. Saimme niihin tukea työ- ja elinkeinoministeriöltä, mutta tuki tulee vasta toteutuneiden kulujen mukaan ja jälkepäin. Messuihin on ollut pakko investoida, muuten olisimme joutuneet lopettamaan liiketoimintamme, sillä Suomen markkinat eivät riittä siihen, että saisimme esimerkiksi palkkamme maksettua.

Yhteiskunnallinen ja reilu – mitä muuta?

Olette myös yhteiskunnallinen yritys. Miksi?

– Kun Yhteiskunnallinen

Kuvassa Mari Martikainen (vasemmalla) ja Minna Impiö Kikima-naisryhmän luona Machakossessa.

”Vuonna 2014 Mifuko liittyi jäseneksi reilun kaupan järjestöön WFTO:hon. Se merkitsee sitoutumista reilun kaupan kriteereihin ja niiden valvontaan. Keskeinen kriteeri on työstä maksettava palkka.”

yritys -järjestelmä perustettiin, huomasimme että periaatteemme yrittäjinä vastasivat Yhteiskunnallinen yritys -merkin periaatteita. Olemme perustaneet myös Mifuko Trust -yhdistyksen, jonka kautta tuo 51 prosenttia voitosta jaetaan – jos jonakin päivänä tulevaisuudessa olemme siinä pisteessä, että voittoa jaetaan. Olemme myös miettineet Yhteiskunnallinen yritys -merkistä luopumista, sillä se on monin paikoin päällekkäinen WFTO:n merkin kanssa, ja WFTO:n merkistä koemme olevan kansainvälisesti enemmän hyötyä meille.

Vuonna 2014 Mifuko liittyi jäseneksi reilun kaupan järjestöön WFTO:hon. Se merkitsee sitoutumista reilun kaupan kriteereihin ja niiden valvontaan. Keskeinen kriteeri on työstä maksettava palkka.

Viime vuonna liitytte jäseneksi WFTO:hon. Mitä haette jäsenyydestä? Tuntuvatko siihen liittyvät jäsenmaksut ja valvontabyrokra-

tia omavalvontailmoituksineen ja valvontakäynteineen raskaalta?

– Totta kai hakuprosessi on ollut raskas ja työllistänyt meitä kahta paljon. Mutta kuten edellä totesin, koen että siitä on meille hyötyä kansainvälisesti ja että viestimme kuluttajalle ja jälleenmyyjäasiakkaillemme on selkeämpi ja sillä on luotettava pohja.

– Tuotteista maksamamme hinta on torihintaa korkeampi ja se on sovittu yhdessä tekijöiden kanssa, Minna ja Mari kertovat.

– Esimerkiksi koreja tekee jo yli 300 naista. Osa heistä on vasta aloittanut niiden tekemisen. Taito kasvaa tehdessä, ja samalla niiden valmistuminen nopeutuu. Lisäksi korien teko tapahtuu muiden töiden ohessa ja naisilla on hyvin erilaiset elämäntilanteet. Koko naisansioihin vaikuttaa siis moni seikka, ja siksi emme ole laskeneet kuukausituotantoa per korintekijä. Korien punonta mahdollistaa elämisen maaseudulla, vaikka

sato epäonnistuisi. Se on tärkeä lisätulo naisille, kertovat Minna ja Mari.

WFTO:n jäsenyys edellyttää hyvin tarkkojen tietojen antamista toiminnasta, sellaistaikin mitä jotkut voivat pitää yrityssalaisuuksina. Häiritseekö se?

– Emme pidä sitä ongelmana, sillä ymmärrämme, että merkin luotettavuuden kannalta se on välttämätöntä.

Nettisivuillanne ja Facebookissa olette kuvissa iloisia ja hymy on herkässä. Onko eettinen yrittäjyys pelkkää ruusuilla tanssimista?

– Totta kai välillä kohtaamme sellaisia haasteita ja tilanteita, että voimat tuntuvat loppuvan, ja aina ei naurata, mutta haluamme välittää somessa ja nettisivuillamme Keniasta positiivisen ja iloisen kuvan. Sellaisia ihmisiä siellä ovat.

Jos nyt pääsisitte näillä kokemuksilla aikakoneessa takaisin yrityksenne perustamis aikaan, mitä tekisitte, lähtisittekö hommaan?

– No jos pääsisimme aika-

koneella vain epäonnistumisen ja väsymyksen hetkiin, niin ei varmasti, mutta jos pääsisimme vain niihin onnistumisen hetkiin, niin varmasti lähtisimme!

Teksti **Antti Markkanen**
Kuvat **Mifuko Oy**

Mifuko Oy
Hämeentie 130 A,
00560 Helsinki
Verkkosivut ja -kauppa:
www.mifuko.fi
Myynti Lounais-Suomessa:
Kantti Design Shop,
Fiskarsintie 24,
10470 Fiskars

KUVA: THE HOUSE OF FAIR TRADE

taja lahjoitti Kuapa Kokoolle. Näin osuuskunnasta tuli Divinen suurin omistaja.

Nyt osuuskunta ei pelkäästään saa kaakaostaan reilun kaupan takuuhintaa ja -lisää: niiden lisäksi se saa suurimman osan Divine-yrityksen voitoista! Tämä on ainutlaatuista kaakaokaupassa yleensä mutta myös reilussa kaupassa: ghanalainen viljelijäosuuskunta saa tuloja sekä kaakaopavuistaan että lopputuotteen, suklaan, myynnistä. Tuplasti reilua!

Mitä rahoilla tehdään?

Kaikki rahat, mitä Kuapa Kokoo saa reilun kaupan lisänä ja Divine Oy:n voitoina, menevät rahastoon, jonka käytöstä päättävät osuuskunnan vuosikokousedustajat, yksi nainen ja yksi mies jokaisesta kyläosuuskunnasta. Vuosikokous myös valitsee Kuapan hallituksen jäsenet ja edustajansa Divine Oy:n hallitukseen.

Se, että Kuapan hallituksessa voi olla vain osuuskunnan jäseniä, tarkoittaa, että kaakaonviljelijät itse hallinnoivat 85 000 jäsenen osuuskuntaa ja ovat mukana päättämässä miljoonien liikevaihdon omaavassa englantilaisessa suklaayrityksessä.

Kuapan rahastoa on käytetty muun muassa koulujen rakentamiseen, kaivonporauksiin, AIDS-valistukseen, esikouluihin, sairastuvuuteen, stipendeihin, käymälöihin, mikroluottoihin, terveysasemiin ja työkaluihin.

Ostamalla Divine-suklaata voit nauttia suklaasta ilman synkkiä salaisuuksia.

Jesper Jones

Kirjoittaja työskentelee Ruotsin Maailmankauppojen omistamassa maahanvientiyrityksessä The House of Fair Tradessa. <http://houseofairtrade.se/>

DIVINE – tuplasti reilua!

Suomalaiset syövät paljon suklaata. Vuonna 2006 kulutus henkeä kohden oli noin kuusi kiloa vuodessa, ja sen jälkeen on tumma suklaa saanut koko ajan lisää ystäviä. Erityisesti terveellisyytensä vuoksi, mutta myös siksi, että siinä on niin vahva suklaan maku. Pienempikin määrä riittää suklaanhimon sammuttamiseen.

Valitsipa tumman, 80 prosenttia kaakaota sisältävän suklaan tai vaalean maitosuklaan, voi suuhusi jäädä kitkerä jälkimaku kaakaon tuotannossa olevien suurien ongelmien, kuten lapsirajuuden ja voimakkaiden torjunta-aineiden vuoksi. Nämä ongelmat ovat hyvin tiedossa esimerkiksi Ghanassa ja Norsunluurannikolla, missä 70 prosenttia kaikesta kaakaosta viljellään, mutta siitä huolimatta suurilla suklaanvalmistajilla ei ole hallinnassa se, kuinka heidän käyttämänsä kaakao viljellään. Siksi on hyvä, että Divine-suklaa on olemassa!

Kuapa Kokoo

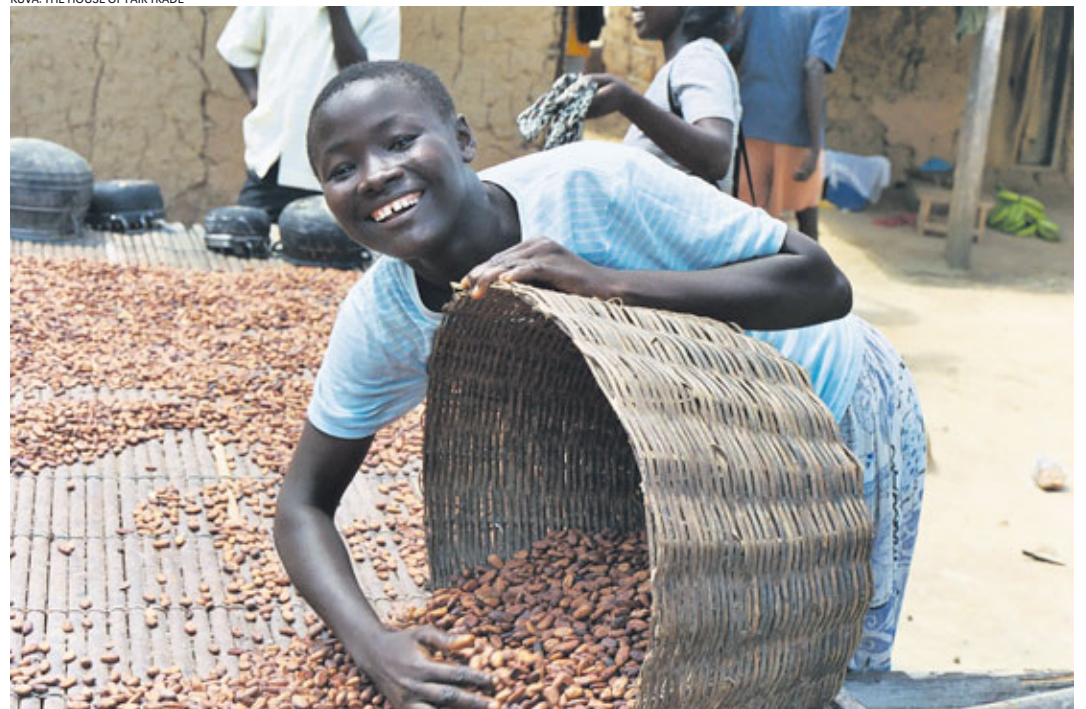
Ghanalainen kaakaonviljelijöiden osuuskunta Kuapa Kokoo on muuttanut paitsi tavanomaista, myös reilun kaupan kaakaokauppaa. Kuapa Kokoo on viljelijöiden omistama. Se perustettiin 1993, samana vuonna kuin Ghanan hallitus hyväksyi yksityisten kaakaonviljelijöiden järjestäytymisen. Toiminta alkoi 22 kylässä noin 2 000 viljelijän voimin. Tänä päivänä Kuapa Kokoossa on 85 000 viljelijää yli 1300 kylässä.

Suurin rakenteellinen muutos tapahtui kuitenkin viisi vuotta osuuskunnan perustamisen jälkeen, kun Kuapassa nähtiin suurten rahojen olevan suklaan jalostuksessa ja myynnissä. Siksi viljelijät päättivät valmistaa oman suklaansa saadakseen lisää rahaa sosiaaliin hankkeisiin, joita he ylläpitävät reilun kaupan lisän avulla. Osuuskunta otti yhteyttä Englannin kirkon avustusjärjestöön Christian

Aidiin, englantilaiseen reilun kaupan maahantuajaan Twin Tradingiin ja Body Shoppiin. Kaikki tarttuivat ajatukseen ja perustivat yhdessä suklaayri-

tyksen. Myöhemmin Body Shop myytiin kosmetiikkajätti Lorealille, mutta Divinen osakkeet eivät sisällyneet kauppaan. Ne Body Shopin alkuperäinen omis-

KUVA: THE HOUSE OF FAIR TRADE

DIVINE

– Fairtrade, dubbelt upp!

I Finland äter vi mängder av choklad! 2006 åt vi ungefär 6 kilo per person och år och på senare år har den mörka chokladen fått mer och mer uppmärksamhet. Speciellt för dess hälsofördelar men också eftersom den mörka chokladen har en så intensiv chokladsmak räcker det även med en mindre bit för att stilla suget.

Men oavsett om du väljer en mörk 80% choklad eller en ljus mjölkchoklad kan den lämna en oönskad bitter eftersmak stora problem med barnslaveri och kraftiga bekämpningsmedel. Dessa problem i länder som Ghana och Elfenbenskusten, där 70% av all choklad odlas, är välkända, men ändå har de stora chokladtillverkarna fortfarande inte kontroll över hur den choklad de köper in odlats. Tur då att Divinechokladen finns!!

Kuapa Kokoo

Kuapa Kokoo är kakao-kooperativet i Ghana som har förändrat, inte bara den konventionella kakaohandeln utan även Fairtradekakaon. Kooperativet ägs av odlarna själva och bildades 1993, samma år som regeringen i Ghana tillät privat organisering inom kakaoodling. Man startade verksamheten i 22 bysamhällen med ungefär 2 000 medlemmar och har idag vuxit till att organisera över 1 300 olika byar och har över 85 000 medlemmar.

Men den stora strukturella förändringen kom fem år efter starten när Kuapa såg att de stora pengarna låg i själva förädlingen till choklad och försäljningen av denna. Därför röstade bönderna igenom ett förslag att de skulle tillverka sin egen chokladkaka för att på så sett kunna ge ännu mer pengar till de sociala projekt de drev med Fairtrade-premien och kontaktade Christian Aid (engelska kyrkans biståndsorgan), Twin Trading (Engelsk Fair Trade-importör) samt Body Shop. Alla nappade på idén och startade 1998 chokladföretaget Divine tillsammans med delat ägande. När sedan Body Shop gav alla sina aktier i Divine till

FOTO: THE HOUSE OF FAIRTRADE

”Detta är något helt unikt inom kakaohandeln och Fairtraderörelsen i stort.”

Kuapa Kokoo i samband med att de såldes till sminkjätten L'Oréal, blev kooperativet största ägare. Så inte nog med att de får schysst betalt för den Fairtrade-certifierade kakaon, eller att de får en premie för varje sålt ton: De får dessutom största delen av vinsten för försäljningen av alla Divine-produkter! Detta är något helt unikt inom kakaohandeln och Fairtraderörelsen i stort. Ett Ghananskt bonde kooperativ som tjänar bra pengar både på kakaon och den förädlade produkten: Chokladkakan!

Alltså: Fairtrade, dubbelt upp!

Så vad gör man då med alla dessa pengar?

Alla pengar som Kuapa Kokoo får från premien och vinsten från Divinechokladen går in i en fond som alla de framröstade representanterna från medlemsbyarna (en man och en kvinna från varje by) helt demokratiskt röstar om hur de skall användas

på kooperativets årsmöte. Där röstar de även fram en styrelse bland medlemmarna, som driver Kuapa mellan årsmötena och som är representanter i Divines styrelse. Eftersom styrelsen bara kan bestå av medlemmar innebär detta att det är kakaobönderna själva som styr organiseringen av de 85 000 medlemmarna samt ett mångmiljonchoklad företag i England.

Fonden har använts till en lång rad av sociala projekt som skolbyggen, brunnsborrningar, AIDS-information, forskolor, sjukförsäkringar, stipendier, toaletter, mikrokrediter, myggnät, kvinnogrupper, hälsokliniker, machetes med mera, med mera

Så genom att köpa Divinechoklad kan du njuta av en choklad utan mörka hemligheter utan istället ljusa goda öppenheter!

Jesper Jones

Skribenten arbetar i importföretaget The House of Fair Trade som ägs av Sveriges Världsbutiker.

<http://housefairtrade.se/>

Kaakaonviljelijä Frank Arthurin tarina

Viime aikojen näyttävä uutisointi uhkaavasta kaakaopulasta on tosiasia, ja toimiin kaakaopulan torjumiseksi on ryhdyttävä nyt. Kaakaopulan syiden ymmärtäminen edellyttää kaakaonviljelijän – suklaan tuotantoketjun tuloista pienimmän osan saajan – tilanteen ymmärtämistä. Suklaan ystävänä ja monta vuotta Kuapa Kokoo -osuuskunnan viljelijöiden parissa työskennelleenä haluan kertoa viljelijöiden näkökulman.

Kaakaonviljelijän päivittäiset haasteet

Hyvä ystäväni, 38-vuotias **Frank Arthur** elää perheineen 60 asukkaana Worakese Adabon kylässä. Se sijaitsee Assin Brekun piirikunnassa Ghanassa ja tuottaa noin 62 tonnia kaakaota vuodessa.

Kyläläiset noutavat kellertävän juomaveden purosta, joka virtaa läpi kemikaaleja ruiskuttavan kaakaoplantaasin. Varaudunkin vierailuihini aina juomalla riittävästi vettä etukäteen, koska on selvää ettei vesi ole terveellistä minulle eikä kyläläisille.

Kylästä on 30 kilometriä lähimpään suurempaan taajaan, missä on terveystakeskus. Sinne päästäkseen täytyy ensin kävellä 10 kilometriä paikkaan, josta saa kyydin. Voit varmasti kuvitella tilanteen, mikäli joku Frankin perheestä sairastuu keskellä yötä.

Huonojen teiden ja kalliiden kuljetuskustannusten takia kaakaopavut pitää kantaa viljelmältä

Frank Arthurin kotiin kuivatavaksi. Siihen on palkettava työvoimaa.

Kylän lapset käyvät tilapäistä koulua. Opettaja on kouluttamaton, ja kaiken ikäiset lapset istuvat samassa luokahuoneessa. Sama rakennus toimii myös kirkkona.

Sertifioinnilla takuuhinta ja reilun kaupan lisä

Kaikista haasteista huolimatta Frank on optimistinen. Jäsenyyss Reilun kaupan sertifioitussa Kuapa Kokoo -osuuskunnassa tuo vakautta tuloihin sekä sosiaaliin hankkeisiin käytettävän reilun kaupan lisän.

Kuapa Kokoo on suurin omistaja Divine-suklaa -osakeyhtiössä ja saa siten eniten yhtiön tekevästä voitosta. Divinen tuotteita myydään useissa maissa, myös Suomessa.

Osuuskunnan jäsenenä Frank saa käteisbonuksen jokaisesta tuottamastaan kaakaosäkiästä, työkaluja ja suojajalkineet sekä

KUVA: THE HOUSE OF FAIRTRADE

Jutun kirjoittaja Peter Akortsu tutustumassa kaakaonkäsittelyyn.

”Jäsenyyks Kuapa Kokoo -osuuskunnassa tuo vakautta tuloihin sekä sosiaaliin hankkeisiin käytettävän reilun kaupan lisän.”

säännöllistä koulutusta viljelytekniikassa.

Tämän ansiosta Frank on kasvattanut kaakaontuotantoaan 8 säkistä 20 säkkiin vuodessa, mikä on lisännyt huomattavasti hänen rahatulojaan. Frank on pystynyt lisäämään viljelyalaansa, niin että hänen lapsensa voivat jatkaa viljelyä aikuistuttuaan. Vaikka Frank odottaakin, että lapset jatkavat tilanpitoa, hän kuitenkin haluaa heidän saavan paremman koulutuksen, kuin mihin hänellä itsellään oli mahdollisuus. Frank joutui lopettamaan koulun yhdeksännellä luokalla auttaakseen vanhempiensa viljelytyössä.

Vapaus ja kehitys

Jäsenyyks Kuapa Kokoossa antaa Frankille paljon, mutta parannettavaa riittää. Osuuskunta kasvaa nopeasti, ja siinä on nyt 85 000 jäsentä yli 1300 kylässä. Se ei pysty aloittamaan hankkeita, kuten koulujen ja kaivojen rakentamista, samaan aikaan joka kylässä.

Tähän mennessä Kuapa Kokoo on rakentanut yhdeksän koulua ja 350 kaivoa, mutta toistaiseksi ei Frankin kotikylään. Hänelle ei kuitenkaan ole vaihtoehto odottaa kunnes Worakese Adabon vuoro tulee, koska hänen lapsensa ovat pieniä ja tarvitsevat koulunsa nyt! Frank johtaa hanketta, jossa hän yhdessä muiden kanssa rakentaa koulua. Aikanaan se tulee palvelemaan myös lähikyliä.

Frank Arthurin esimerkki osoittaa tien kestävään kaakaontuotantoon, mikäli suklaayhtiöt ovat valmiita maksamaan oikeudenmukaisen hinnan kaakaosta ja kuluttajat ovat valmiita ostamaan reilun kaupan tuotteita. Kun suklaanhimo yllättää, reilun kaupan Divine-suklaan ostaminen tukee osaltaan Frankin toiveita lastensa hyvästä koulutuksesta ja kotikylän elinvoimaisuudesta.

Peter Akortsu
House of Fair Trade

Historien om Frank Arthur – kakaobonde

FOTO: THE HOUSE OF FAIR TRADE

Frank Arthur och Emelie Persson, Fairtrade Sverige.

På senare tid har det varit en hel del nyheter om bristen på kakaobönor samt om vad som måste göras för att hantera situationen så att chokladtillgången inte sinar. För att förstå varför det finns en brist på kakao måste man förstå vilka utmaningar den lokala kakaobonden, som får absolut minst del av förtjänsten, står inför. Som den chokladälskare jag är, och för att jag under många år jobbat med Kuapa Kokoo's kakoproducenter i Ghana skulle jag vilja ge er en röst från kakaobondens perspektiv.

Kakaoodlarens dagliga utmaningar

För att beskriva utmaningarna en kakaobonde står inför tänker jag använda en god vän till mig: **Frank Arthur** (38 år), som lever med sin familj i en liten by med 60 invånare. Byn heter Worakese Adabo och ligger

i Assin Breku-distriktet i Ghana och de producerar ungefär 62 ton kakao per år. De hämtar sitt gulaktiga dricksvatten i en bäck som rinner genom kemikaliebesprutade kakaoplantage, och jag ser alltid till att ha druckit tillräckligt med vatten innan jag åker dit och hälsar på eftersom det är uppenbart att vattnet inte är hälsosamt, vare sig för mig eller de som bor i byn.

Byn ligger ca tre mil ifrån närmaste större ort där det finns en vårdcentral, och de måste gå en mil för att kunna hitta transport dit. Du kan kanske tänka dig situationen om någon i Franks familj skulle bli sjuk mitt i natten.

Dåliga vägar samt kostsamma transporter gör att börnorna

måste bäras från farmen till Frank Arthurs hus för att torkas. För att kunna göra detta måste han hyra in extra arbetskraft. Barnen i byn går i en tillfällig skola som också är en kyrka, och undervisas av en utbildad lärare där alla åldrar sitter i samma skolsal.

Fairtrade-certifiering ger minimipris och premie

Trots alla dessa utmaningar är Frank optimistisk eftersom han är medlem i ett Fairtrade-certifierat kooperativ som heter Kuapa Kokoo och tack vare detta får de ett garanterat minimipris för kakaon samt extra premiepengar som används till sociala projekt. Kuapa Kokoo är också största delägare i den Fairtrade-märkta Divinechokladen (som finns tillgänglig också i Finland) och får därför också största delen av vinsten som chokladföretaget gör. Eftersom Frank är medlem får han dessutom en kontantbonus på varje kakaosäck, en machete, gummistövlar samt

fortlöpande utbildning i odlings-teknik.

Detta har lett till att Frank har ökat sin kakaoproduktion från 8 säckar till 20 säckar om året och på så sätt gjort hans inkomst mycket bättre och han har utökat sin odlings areal så att hans barn kan ta över när de blir vuxna. Trots att han förväntar sig att hans barn en dag skall ta över vill han ändå att de skall studera på högskolenivå eftersom han själv hoppade av skolan när han gick i nionde klass för att hjälpa sina föräldrar på farmen.

Frihet och utveckling

Franks medlemskap i Kuapa Kokoo ger honom mycket, men det finns fortfarande utrymme för förbättringar. Kooperativet växer snabbt och har idag 85 000 medlemmar i över 1300 byar och kan därför inte starta stora sociala projekt som t.ex. byggandet av nya skolor eller brunnar i alla dessa byar.

Än så länge har Kuapa Kokoo byggt nio skolor och 350 brunnar, men hitintills ingen i Franks by. För honom är det inte ett alternativ att vänta till turen kommer till Worakese Adabo-byn, eftersom hans barn behöver en bättre utbildning nu! Så han leder ett projekt där han och andra medlemmar bygger en ny skolbyggnad som också skall omfatta de närliggande byarna. Detta bevisar att Kuapa Kokoo's medlemmar är på väg mot en ny socioekonomisk tid i frihet och utveckling och om odlarna får rättvist betalt och konsumenterna köper Fairtrade-märkt choklad, finns en hållbar framtid för kakaon och chokladtillgången i världen.

Sammanfattar man Frank Arthur's liv ser man en hållbar framtid för kakaon, förutsatt att chokladföretagen är villiga att betala ett rättvist pris för kakaon och konsumenten är villig att köpa Fairtrade-märkta chokladkakor. Och när chokladsuget kommer kan man tänka på att om man köper Fairtrade-märkta produkter som Divinechokladen, tar man Franks dröm om att hans barn skall få en bra utbildning och byns fortlevnad, ett stort steg i rätt riktning!

Peter Akortsu
House of Fair Trade

KUVA: HEIKKI SALLINEN

Salaiset viestit suklaakääreessä

Ihmistä ovat askarruttaneet varhaisimmista ajoista lähtien mystiset elämän kiertokulkuun liittyvät piirteet: hedelmällisyys, syntymä, kuolema ja elämä itsessään. Adinkra-symbolit ovat perinteisiä länsiafrikkalaisia symboleita, jotka sisältävät runollisia viestejä, sananlaskuja ja aforismeja. Niiden taustalla on laaja tarinoiden kirjo, mutta yhtä lailla niiden tehtävä on vahvistaa länsiafrikkalaisten ihmisten identiteettiä ja omiin juuriin uskomista. Vuonna 2007 Ghanan juhliesä 50-vuotista itsenäisyyttään Divine Chocolate Oy oivalsi Adinkra-symbolien mahdollisuuden suklaakääreissä. Niiden tehtävä ei ollut pelkästään toimia koristeina vaan viestiä myös suklaan saajalle kauniita ajatuksia sekä tarinoita ghanalaisten kaakaonviljelijöiden elämästä, historiasta ja siitä, ketä he ovat.

Laura Hokkanen

Adinkra-symbolerna – Vad betyder de egentligen?

Sedan urtider har människan grubblat över mystiken i livets kretslopp: fruktbarheten, födelsen, döden och själva livet. Adinkra-symbolerna är traditionella västafrikanska symboler, som innehåller lyriska budskap, ordspråk och aforismer. De härstammar från en mängd olika slags historier och de har en roll i att förstärka västafrikanska människors identitet och känsla för sina egna rötter. Då Ghana år 2007 firade sin 50-åriga självständighet insåg Divine Chocolate Ab möjligheten att använda Adinkra-symbolerna på chokladomslagen. Förutom att symbolerna är dekorativa, förmedlar de vackra tankar och berättelser om ghananska kakao odlares liv och historia.

Laura Hokkanen

KUVA: MIFUKO OY

Köyhyys poistetaan käymällä kauppaa pienyrittäjien kanssa. Machakoksen maakunnassa Keniassa suomalaiselle Mifuko Oy:lle tuotteita tekeville naisille korienpunonta on tärkeä lisätulo maanviljelyn ja torikaupan ohessa. Lue lisää sivuilta 6–9.

Elämiseen riittävä palkka

”Jokaisella työtä tekevällä on oikeus kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa hänelle ja hänen perheelleen ihmisarvon mukaisen toimeentulon” toteaa YK:n ihmisoikeuksien julistus selvin sanoin. Selvyys muuttuu vaikeammin tavoitettavaksi, kun aletaan puhua kohtuudesta, riittävyydestä ja ihmisarvonmukaisuudesta selvänä rahana.

244 (186) euroa kuukaudessa, Dominikaanisessa tasavallassa maaseudulla 294 (253) euroa sekä vuonna 2014 Keniassa maaseutukaupungissa 188 (144) euroa ja Malawissa maaseudulla 76 (70) euroa. Suluissa olevat luvut koskevat niitä viljelmää, joilla työntekijät saavat alueelle tyypillisiä luontaisetuja, kuten ruokaa, asunnon tai matkakorvauksia.

Myös maiden sisäiset erot ovat suuria sekä alueellisesti että yritystai tilakohtaisesti. Kenialaisten kukkaviljelmien palkanlisät ja luontaisedut poikkeavat toisistaan, joten myös palkka tulisi määrittää tilakohtaisesti, painottaen Richard ja Martha Anker.

Ankerit toteavat elämiseen riittävän palkan olevan perhekohdainen. Perheen yhteenlasketut elinkustannukset jaetaan kotitalouden työssä käyvien aikuisten määrällä. Keniassa Naivashan alueen kukkaviljelmillä he lähtevät laskelmissaan alueella tyypillises-

KUVA: ANTTI MARKKANEN

Elinkustannusten erot

Euroissa tai dollareissa mitaten kehittyvien maiden väliset erot elinkustannuksissa ovat suuria, ja siten myös elämiseen riittävä palkka vaihtelee maittain, mutta myös maiden sisäisesti ja yritystenkin välillä.

Reilun kaupan merkkiä (FLO) hallinnoivan Fairtrade Internationalin tilaamissa, **Richard ja Martha Ankerin** tekemissä, tutkimuksissa² saadaan elämiseen riittäväksi palkaksi vuonna 2013 Etelä-Afrikassa maaseudulla

Gita, Prasanna, Kousalaya ja Gnanasundari tekevät koruja sekä kotimarkkinoille Intiaan että vientiin. Palkka luontaisetuineen mahdollistaa heille elämiseen riittävän tulotason käsityötuotannossa, missä työn osuus tuottajahinnasta on suuri.

Suomen ammattiliittojen solidaarisuuskeskusten SASKin tilaamassa Finnwatchin tutkijan **Henri Telkin** tutkimuksessa *Elämiseen riittävä palkka ihmisoikeutena* on esitelty laskentamalleja perustarpeet kattavaksi palkaksi. ”Elämiseen riittävällä palkalla tarkoitetaan palkkaa, jolla työntekijä kykenee hankkimaan itselleen ja perheelleen perustasoisin, mutta paikallisesti hyväksyttävän elintason. Tällainen palkka riittää tyydyttämään perheenjäsenten perustarpeet (esimerkiksi riittävän ravinnon, asumisen, terveydenhuollon, vaatetuksen, liikumisen ja lasten koulutuksen) sekä mahdollistaa pienimuotoisen säästämisen ja osallistumisen sosiaaliseen ja kulttuuriseen elämään.”¹

tä kahden aikuisen ja kolmen lapsen perhekoosta ja 1,69 palkanansaittijasta perheestä. Elämiseen riittävä nettopalkka saadaan, kun perheen yhteenlasketut elinkustannukset jaetaan luvulla 1,69.

Finnwatchin *Elämiseen riittävä palkka* -raportti korostaa maiden sisäisiä eroja:

”Maakohtaisiin palkkalaskelmiin tulee suhtautua varauksella, sillä niissä ei huomioida väestökeskittymien ja niiden ulkopuolisten harvaan asuttujen alueiden välisiä elinkustannusten eroja. Koska esimerkiksi ruoka ja asuminen on tavallisesti kalliimpaa kaupungissa kuin maaseudulla, kansallisten keskiarvojen pohjalta laskettu palkkasuositus ei riitä elämiseen kaupungeissa, kun taas maaseudulla työntekijät saivat enemmän, kuin mitä heidän perheensä perustarpeet edellyttävät. Elinkustannusten lisäksi yhteölliset tavat, tottumukset sekä kehitystaso voivat vaihdella valtioiden sisällä huomattavastikin. Vaikka yksi kansallinen palkkasuositus vaikuttaa kansalaisten kannalta muodollisesti yhdenvertaiselta, ei se kohtelisi eri alueilla asuvia tosiasiaa yhdenvertaisesti.”²

Mikäli ihmisen ei tarvitsisi lähteä asuinseudultaan työhakuun tehdaspaikkakunnille, elämiseen riittävä tulotaso olisi pienempi, osaksi siksi ettei tarvitsisi ylläpitää kahta erillistä taloutta ja osaksi siksi, että elinkustannukset tehdaspaikkakunnilla ovat suuremmat.

KUVA: MESH

”Mikäli ihmisen ei tarvitsisi lähteä asuinseudultaan työnhakuun tehdaspaikkakunnille, elämiseen riittävä tulotaso olisi pienempi.”

Sitä saa mitä tilaa?

Eri tutkimukset antavat erilaisia tuloksia. Finnwatchin vuonna 2014 julkaistun, kiinalaista kirjapainoa tutkivan raportin ³ mukaan tehtaan itsensä tilaamassa tutkimuksessa SA8000-järjestelmän tarkastajan käsitys elämiseen riittävästä palkasta Hung Hing Hesnin kirjapainossa oli alle puolet ammatiliittojen tilaaman Finnwatchin tutkimuksen arviosta. SA8000-auditoreita oletettiin kaksi palkanansait-sijaa perheeseen, Finnwatch yhden kolmea kulutusyksikköä, eli kahta aikuista ja kahta lasta, kohden. Yhden palkanansait-sijan malli on ollut linjana tähän asti julkaistuihin muissakin Finnwatchin tutkimuksissa. Sitä on perusteltu sillä, että se on työntekijälle edullisempi, sekä sillä että laskelmissa ei ole otettu huomioon lasten päivähoitokuluja.

Elämiseen riittävä palkka ihmisoikeutena -raportti kuitenkin toteaa:

”Elämiseen riittävän palkan laskelmat saatetaan perustaa yhden tai kahden elättäjän oletuksille. Kumpikaan oletus ei vastaa keskimäärien mukaista todellisuutta. Kahden elättäjän oletus on epärealistinen, koska monilla aikuisilla ei ole mahdollisuutta saada säännöllistä kokoaikaista työtä tai edes osa-aikatyötä. Elättäjiä on myös tyypillisesti aina enemmän kuin yksi.”

Luontaisedut ja ostoskoriarvot

Elämiseen riittävää palkkaa määrittäessä tulee huomioida

myös rahanarvoiset luontaisedut. Vuonna 2013 ilmestyneessä Finnwatchin raportissa Stora Enso Intiassa ⁴ lasketaan perheen elinkustannuksiksi miljoonakaupunki Chennaissa 14 580 rupiaa (220 euroa).

Vuonna 2012 Maailmankauppalehti haastatteli Chennaissa koruja tekevää käsityöläistä, rouva Gitaa, jonka työnantaja on Intian heimokansalaisten etuja ajava South Indian Tribal Artisan Welfare Trust (SITAWT) ⁵. Gitan perheessä oli kolme aikuista, jotka kaikki olivat töissä. Matalapalkkaisin oli vartijana työskentelevä isä 3 500 rupian palkallaan. 19-vuotias tytär opetteli koruntekoja ja tienasi 3 900 rupiaa (4 300 rupiaa vuonna 2013). Vuonna 2012 Gitan oma nettopalkka oli 6 500 rupiaa kuukaudessa (7 150 rupiaa vuonna 2013). Perhe pystyi lähettämään rahaa naapuriosavaltiossa olevan kotitalonsa ylläpitoon, ja säästöön Gita kertoi jäävän nelisen tuhatta rupiaa kuukaudessa (1 euro = 66 rupiaa).

Gitan ilmoittamat hänen oman perheensä elinkustannukset poikkesivat Finnwatchin laskemista elinkustannuksista.

Eroa tuli siitä, että perheellä on luontaisetuna ilmainen, tosin pieni, SITAWTin asunto parin minuutin kävelymatkan päässä työpajalta. Menopuolelta jäivät pois Finnwatchin arvioimat vuokratu, 4 000 rupiaa, ja työmatkakulut, 1 500 rupiaa. Ruokakuluksi Gita ilmoitti 25 rupiaa henkeä kohden päivässä, kolmelta hengeltä 2 250 rupiaa kuukaudessa. Se on 2 680 rupiaa Finnwatchin laskelmaa

Little Flower on intialainen yhteisö leprasairaille ja heidän läheisilleen. Sen juuret ovat Äiti Teresan työssä. Yhteisö saa osan tuloistaan käsityötuotannosta, joka ei voi tukeutua pelkkään vientikauppaan. Siksi hintojen täytyy olla kilpailukykyiset myös kotimarkkinoilla. Korkean palkan sijasta yhteisö tarjoaa jäsenilleen monia etuuksia, kuten asunnon, terveydenhoidon ja koulutuksen.

vähemmän, mutta ajankohtakin oli noin vuotta aikaisemmin.

Eroa selittää inflaation lisäksi osaltaan perheen kasvisruokapainotteinen ruokavalio sekä osavaltion sosiaalinen ruokaohjelma, jonka kautta kaikki, tulotasosta riippumatta, ovat vuodesta 2011 alkaen saaneet riisiä ilmaiseksi ja muita peruselintarvikkeita subventoituun hintaan ⁶. Myös virallisten tilastojen mukaan useiden elintarvikkeiden toteutuneet hinnat vapailla markkinoillakin olivat vuosina 2012 ja 2013 matalammat kuin Finnwatchin tutkimuksen keräämän ostoskorin hinnat ⁷. Elintarvikkeiden hinnoissa Intiassa on suurta kausivaihtelua, ja koko vuoden keskiarvo poikkeaa tietyn ajankohdan ostoskorista.

Kun nämä ilmaisesta asunnosta työpaikan lähellä sekä toteutuneista ruokamenoista johtuvat vähennykset tehdään Finnwatchin laskemiin kuluihin, jää Gitan perheen elinkustannuksiksi 6 400 rupiaa.

Intian eri osavaltioissa sosiaaliset ruokaohjelmat toimivat vaihtelevasti, ja usein ne tavoittavat huonosti niitä eniten tarvitsevia. Siksi voi olla yhtä perusteltua ottaa lähtökohdaksi Finnwatchin ostoskoritutkimuksen elintarvikkeiden hinnat. Silloin, kun huomioidaan asuntoetu ja ilmaiset työmatkat, elinkustannuksiksi jää 9 080 rupiaa (laskelmassa on edelleen mukana koulumaksut 1 500 rs kuukaudessa, vaikka Gitan perheessä koululaisia ei olekaan). Tällöin Gitan luontaiseduilla elämiseen riittävä palkka olisi vuonna 2013 ollut 9 080/1,5 = 6 053 rupiaa (91,50 euroa) kun laskennallisena lähtökohdana on 1,5 palkanansait-sijaa perheessä.

Paikallinen sopiminen

Elämiseen riittävä palkka ihmisoikeutena -tutkimus esittelee suuntaviivoja palkan laskemiseksi, mutta tuo myös esiin asiaan liittyviä vaikeuksia, joita raportti listaa:

- ei täyttä yhteisymmärrystä siitä, mikä on oikea tapa sen laskemiseksi.
- voi olla suhteellisen monimutkaista laskea ja vaatii resursseja.
- saattaa toisinaan asettaa palkkatason epärealistisen korkeaksi suhteessa vallitseviin palkkoihin.

KUVA: ANTTI MARKKANEN

Työstä myös eläke

Suomalaisissakin pienissä kivijalkakaupoissa myytävä reilun kaupan Palam-saippua tulee Etelä-Intiasta, kastittomien nahkatyöläisten yhteisöstä Palam Rural Centrestä. Se sijaitsee suuren tekstiilitehdas-keskittymän, Tiruppurin, liepeillä. Palamissa alusta pitäen työskennellyt suutarimestari ja saippuantekijä **Daniel Jesudoss** pääsee eläkkeelle ensi vuonna täyttäessään 58 vuotta.

Jesudossin kuukausipalkka on 25 000 rupiaa (378 euroa). Palamin jäsenille kertyy työeläke Intian Provident Fund -järjestelmän kautta. Samoin kuin meillä, sekä työnantaja että työntekijä maksavat palkkasummasta tietyn osan eläkerahastoon. Eläkkeelle siirtyessään Jesudoss saa kerta-korvauksena 700 000 rupiaa (10 600 euroa) ja sen jälkeen kuukausittain 3000 rupiaa. Mikäli Jesudoss kuolee ennen puolisoaan, hänen vaimonsa saa elämänsä loppuun asti puolet kuukausieläkkeestä.

Alusta alkaen, vuodesta 1980, Palam Rural Centre on huolehtinut yhteisönsä jäsenten sosiaaliturvasta. Jesudoss on saanut yhteisöltään lahjoituksena talon ja tontin. Koko perheen terveydenhoitokuluista huolehtii Palam Rural Centre. Lapsille on Palamissa oma koulu, ja myös jatkokoulutusta tuetaan. Jesudoksen tyttäret ovat jo aikuisia ja heillä on omia lapsia, jotka vuorostaan käyvät Palamin alakoulua.

- saattaa vähentää työllisyyttä tai tuottajien kilpailukykyä palkan korotuksen määrästä ja toteuttamistavasta sekä olosuhteista riippuen.

Tehdaskaupunkien ulkopuolella olevat, pääasiassa kotimarkkinoille tuotteita tekevät työvoimavaltaiset pienet yritykset tai viljelmät eivät välttämättä pysty maksamaan yhtä korkeaa palkkaa, kuin mitä vaaditaan tehdas-keskittymien suurelta, koneellistetulta vientiteollisuudelta. Finnwatchin raportin mukaan se ei ole edes tarpeen, koska myös elinkustannukset ovat pienemmät, joten palkkasuositus pitää laskea kaupunki- ja maaseutualueiden osalta erikseen ja tarpeen vaatiessa vielä useampien aluekokonaisuuksien osalta, kuten kaupunkikohtaisesti. Palkkasuositukset voivat olla myös viljelmiä- tai tehdaskohtaisia.

Pienyrittäjänaiset laittavat köyhyydelle kamppoihin

Suurten tehtaiden seuranta kehitysmaissa on tärkeää, koska niistä tulee iso osa suomalaisissakin marketeissa myytävistä vaatteista ja muista kulutustavaroista. Brändejä painostamalla kuluttaja ja ammattiyhdistysliike voivat vaikuttaa tehtaiden työoloihin.

Köyhyyden poistamisen kannalta niillä on pienempi merkitys kuin helposti ajattelemme. Pienet ja keski-suuret yritykset muodostavat 80–90 prosenttia talouden toimeliaisuudesta missä tahansa maassa, ja puolet pk-yrityksistä on naisten, totesi Maailman kauppajärjestö WTO:n ja YK:n alaisen kehitysjärjestön, Kansainvälisen kauppakeskuksen ITC:n johtaja Arancha González Helsingin Sanomien artikkelissa Köyhyys poistetaan käymällä kauppaa pienyrittäjien kanssa.⁸

Isojen yritysten varaan laskeminen on epävarmaa. 22.6.2015 tulleen uutisen mukaan Finnwatchin tutkimuksessa mainittu Chennain tehdas suljetaan taloudellisten syiden takia.

Antti Markkanen

Euron kurssina on käytetty kevään 2015 lukuja.

¹ Finnwatch 1/2015 Elämiseen riittävä palkka ihmisoikeutena
² <http://www.fairtrade.net/workers-rights.html#C9571>
³ Finnwatch 7/2014 Kirjoja Kiinasta
⁴ Finnwatch 2/2013 Stora Enso ja ihmisoikeudet
⁵ Maankiertäjien korut, Maailmankauppalehti 2/2012
⁶ http://www.journalacademica.org/Vol4_1/A2014/Mahendran_38-49%284%291.pdf
⁷ <http://consumeraffairs.nic.in/consumer/?q=node/51>
⁸ <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1423115042991>

Mobil högtalare Bangladesh style. I samband med demonstrationer används ofta cykelrikshor i stället för högtalarbilar.

Privatisering och motstånd i Bangladesh

En kväll i slutet av år 2014 diskuterade jag ekonomi, utveckling och politik med nationalekonomen **Anu Muhammad** i hans hem i Bangladeshs huvudstad Dhaka. Anu Muhammad är professor vid det ansedda Jahangirnagar University och känd som en omutlig och principfast vänsteraktivist. Han har länge engagerat sig i samhällsliga frågor. Redan år 1974 skrev han en uppmärksam artikelserie om pågående hungersnöd som hade drabbat landet.

Anu Muhammad är också en känd medlem av folkrörelsen "National Committee to Protect Oil, Gas, Mineral resources, Port and Power". Kommittén kan bäst beskrivas som ett nätverk som präglas av vänsterorienterad nationalism. I kommitténs verksamhet deltar både medlemmar från intelligentsian och representanter för olika rörelser och småpartier som hör hemma i landets brokiga vänsterscen. Kommittén har ända sedan den grundades år 1998 kämpat för större öppenhet, mer demokratisk diskussionskultur och minskad korruption i frågor som gäller förvaltningen av

landets naturresurser. Kommittén har motsatt sig privatiseringen och försäljningen av värdefulla naturresurser som naturgas till utländska oljebolag och skumma entreprenadskontrakt i landets elproduktion. Likväl har kommittén kämpat mot utvecklingsprojekt som ansetts vara skadliga både för miljön och människan. Bland sådana projekt har funnits t.ex. brytning av stenkol i täkter och byggandet av förorenande kraftverk i ekologiskt sårbara områden som den unika mangroveskogen Sundarbans.

Själva kommitténs verksamhet är en blandning av forskning, publiceringen av rapporter och skrifter samt organiseringen av diskussionsevenemang, demonstrationer och så kallade långa marscher. De sistnämnda kan betecknas som en kombination av gräsrotsaktivism och ett publicitetsjippo. Deltagarna i en sådan marsch brukar gå en flera hundra kilometer lång sträcka för att fästa allmänhetens uppmärksamhet vid ett destruktivt utvecklingsprojekt och engagera folk i frågan genom att ordna evenemang längs vägen tillsammans med lokala aktivister. Kommitténs linje har

varit hela tiden konsekvent och oberoende av regeringsskiftet. Delar av befolkningen har kommit att se kommitténs arbete som ett tecken på att det faktiskt kan finnas alternativ för de två genomkorrumpade politiska blocken som dominerar Bangladeshs politiska landskap. Motsättningen mellan dessa två block handlar i första hand inte om ideologier eller principer utan den

kan definieras som en kamp om regeringsmakt, närmare sagt de materiella fördelarna som följer därav. Det partiblock som vinner parlamentsvalet och därmed bildar regering kan under sin mandatperiod ägna sig åt plundringen av landets resurser och korrupta affärer medan den förlorande parten får ingenting och ofta blir även utsatt för repressalier från statsmaktens sida.

Kommittén etablerades redan år 1998. Hur gick det till?

– Det var den katastrofala explosionen vid gasfältet i Magurchhara i nordöstra delen av landet år 1997 som för första gången öppnade våra ögon för omfattningen av korruptionen i branschen. Dittills hade ytterst få människor vetat om innehållet i de skumma avtal som successiva regeringar hade ingått med utländska oljebolag. I explosionen och i de därpåföljande bränderna förstördes både naturgas och miljö till värde av flera miljarder amerikanska dollars. Trots att kostnaderna för skadorna borde ha täckts av det amerikanska oljebolaget Occidental Petroleum krävde myndigheterna inte något

skadestånd av bolaget varken då eller senare. Det var i detta sammanhang som jag och mina kollegor och bekanta till oss tog en närmare titt på de sk. production sharing contracts (PSC) som landets dåvarande och tidigare regeringar hade ingått med utländska oljebolag. Dessa kontrakt, som hade hållits hemliga, visade sig rent ekonomiskt vara mycket ofördelaktiga för Bangladesh. För att kunna lägga fram våra forskningsrön organiserade vi ett antal offentliga diskussionsevenemang dit vi inbjöd akademiker, konstnärer, miljömänniskor och politiker från olika partier. Så påbörjades vår verksamhet.

Kommittén har profilerat sig som en högljudd och välinformerad kritiker av den roll som utländska oljebolag spelar i produktionen av naturgas i landet. Varför?

– Det största problemet är att de avtal om utvinningen av naturgas och olja som successiva regeringar har undertecknat med ett antal utländska operatörer kostar alltför mycket för Bangladesh. Det är frågan om ren och skär plundring på skattebetalarnas bekostnad. Till exempel är de överenskomna kostnaderna för borrhningen av en gaskälla, som den bangladeshiska staten förpliktigar sig att betala, 2–6 gånger högre än vad skulle vara fallet om det statsägda företaget Bapex-Petrobangla gjorde jobbet. Det pris till vilket staten förbinder sig att köpa naturgas producerad i

Professor Anu Muhammad tillsammans med Abul Hasan Rubel, en av eldsjälarna i folkrörelsen mot privatiseringen av Bangladeshs naturresurser.

Bangladesh är 8–10 gånger högre om producenten är ett utländskt företag jämfört vad man betalar inhemska företag. Eftersom priserna för den naturgas som utvinns av utländska oljebolag är skyhöga har successiva regeringar höjt gång efter gång det pris på el och naturgas som konsumenter och industrin betalar. I de allra nyaste kontrakten som regeringen har ingått med ett indiskt och ett amerikanskt bolag höjs inköpspriserna ytterligare så att det pris som vi kommer att betala dessa bolag för naturgas producerad i Bangladesh kan bli högre än priset på importerad naturgas.

Utländska oljebolag gjorde entré på 1990-talet men du har i något sammanhang konstaterat att denna process påbörjades redan mycket tidigare, i början av 1980-talet?

Jo det stämmer att själva idén att bjuda in utländska företag härstammar från 1980-talet. Och det som gör saken så intressant att det var Världsbanken och Asia-

Demonstration för skyddandet av mangroveskogen Sundarban i Shahbagh, Dhaka.

tiska utvecklingsbanken (ADB) som stod bakom tanken. Detta framgick av dessa institutioners egna dokument som jag bekantade mig med i slutet av 1990-talet i samband med att jag forskade i

energisektorns skumheter. Detta var alltså efter att vi hade grundat vår kommitté år 1998. Världsbanken och ADB hade redan under åren 1982–1983 konkluderat att Bangladesh hade stora reserver av naturgas. Slutsatserna i de rapporter som jag läste sjöng alla samma visa. För det första ansågs Bangladesh inte behöva all den naturgas som kunde produceras så att man starkt rekommenderade exporten av naturgas. För det andra var man ense om att för att kunna modernisera Bangladeshs energisektor så att den skulle motsvara de nya utmaningarna skulle det behövas utländska investerare. Resten av 1980-talet samarbetade bankerna med den dåvarande militärregeringen och lade grunden för den framtida utvecklingen och privatiseringen av landets gas- och oljefyndigheter.

Hittills har man väl ändå inte exporterat så mycket naturgas eller hur?

– Det stämmer, men risken för det är ändå klar. För ett resursfattigt land som Bangladesh är det livsviktigt att först kunna tillfredsställa den egna befolkningens och den inhemska industrins och jordbrukets behov av energi. För tillfället råder det brist på energi i vårt land och eftersom naturgas är vår enda betydelsefulla källa av fossila bränslen borde export av naturgas vara förbjudet. I många års tid var faktiskt inte möjligt att exportera naturgas på grund av att så stora delar av folket ställde sig så negativt till tanken. Vi förde ju flera kampanjer mot försök att exportera naturgas kring millennieskiftet och lyckades med att mobilisera tillräckligt många människor på vår sida. År 2002

Världens största mangroveskog, Sundarban, hotas av destruktiva utvecklingsprojekt både i Bangladesh och den indiska delstaten Västbengalen.

vågade till exempel den dåvarande regeringen inte genomföra sitt förslag om att tillåta exporten av naturgas på grund av motståndet. En klar majoritet av alla bangladeshier är fortfarande emot försäljningen av naturgas till utlandet. Men drömmar och gasexport har hela tiden närts av både utländska oljebolag och våra maktthavare från bägge partiblocken som har visat sig vara mycket lyhörda för bolagens förslag. Under det undantagstillstånd som rådde åren 2007–2008 arbetade den dåvarande teknokratregeringen hårt för att göra det möjligt att exportera mineraler från landet. Den regering som kom till makten efter undantagstillståndet år 2009 öppnade slutligen portarna för exporten av naturgas.

Hur så?

Regeringen undertecknade år 2010 ett kontrakt med det ökända amerikanska företaget ConocoPhillips vilket möjliggör exporten av naturgas under vissa omständigheter. Enligt kontrak-

tet kan bolaget exportera all den naturgas som de producerar vilket skulle möjliggöra snabba klipp för dem samtidigt som det skulle förvärpa vår kontinuerliga energikris.

Om de båda stora partiblocken har inget emot exporten av naturgas så varför har det tagit så lång tid för exporten att komma igång?

– Det här har att göra med deras kamp om regeringsmakten. Eftersom makt är allting för dem är deras politik inte alls konsekvent. Så länge man har regeringsmakten vill både Awami League och BNP på sina håll upparbeta exporten. Men då det ena partiet hamnar i opposition börjar det genast motarbeta allt det som den nya regeringen gör. Vi har flera gånger sett hur både Awami League och BNP använder våra forskningsresultat och till och med vår retorik för att kritisera den sittande regeringen i frågor som gäller exporten av naturgas!

Johan Ehrstedt

I väntan på högvatten. Fiskebåt, Sundarban.

Mustiosta Blackriver bluesman & Badmood Hudson esiintyivät taikalinnun syleilyssä metsäällä lauantaina 2014.

Viimeisen valssin jälkeen

Viime vuoden Faces-festivaalin oli suunniteltu olevan lajinsa viimeinen, The Last Walz. Festivaalin talous on ollut vuosia heikoissa kanteissa. Pankkilainaa oli vuoden vaihteessa 30 000 euroa ja lisäksi muita velkoja 6 000–7 000 euroa.¹ Vuodesta 1998 asti järjestetyn monikulttuurisen festivaalin historia ei kuitenkaan päättynyt viimeiseen valssiin vuonna 2014. Raaseporin linnan alueella järjestetään kaksipäiväinen Faces lauantaina ja sunnuntaina 8.–9.8.2015. Teemana on On Request/Pyynnöstä.

Fiskarsilainen valokuvaaja **Pipa Nikula** on ollut Facesissa vuodesta 2001 ja iloitsee festari-perinteen jatkumisesta.

– Kaikki tuntuu menevän per-seelleen yhteiskunnassa: huonoja uutisia, ahdasmielisyyttä, nurkkakuntaisuutta ja leikkauksia milloin mistäkin. Faces on väriläiskä, ilon pilkkahdus ja toivon kipinä.

– Festarilla on suvaitseva, hyväksyvä ja monikulttuurinen ilmapiiri. Järjestelyissä on yhteisöllisyyttä ja tapahtuma on kauniissa luonnossa, perinnemaisemassa.

Iloisen perhepiknikin filis on Nikulan mielestä yksi Facesin viehätyksistä. Lapsille on oma Small Faces -alueensa, missä on kaikenlaista hauskaa tekemistä. Tänä vuonna Small Faces on aivan linnan kupeessa – kuin **Astrid Lindgrenin** kirjoista, maalailee Facesin verkkosivu.

Nikulalla oli ensimmäisinä vuosina mukanaan poikansa, joka tässä välissä on ehtinyt kasvaa kahdeksanvuotiaasta äidin mukana kulkijasta teini-ikäiseksi Facesissa muiden kylän nuorten kanssa kävijäksi ja vapaaehtoistyöntekijäksi, ja viime vuonna aikuiseksi esiintyjäksi Slag Brick

Malang esitteli hymysuin linnan pihalla koran soiton taituruuttaan.

Projects in lyömäsoittimissa sekä Joshu&Zurya Reggaestylesin laulusolistina.

Samoilla linjoilla Nikulan kanssa ovat muutkin Fiskarsin kylänraitilta pikagallupiini tavoitetut: Facesille toivotaan pysyvää sijaa Lounais-Suomen kesässä.

Kaikilla on kivaa, mikä sitten mättää, kun lopetusuhka on jo

Fiskarsin oma bändi The Slag Brick Project innoitti viime Facesissa yleisön villiin tanssiin.

useita vuosia leijunut festarin yllä?

Pohjimmaisena syynä taitaa olla raha. Velkaa on painolastina ja esiintyjät eivät ole ihan sääntillisesti saaneet palkkioitaan. Isot, yleisöä vetävät nimet eivät aina tule ilmaiseksi. Lähiseudun vakiokävijöiden lisäksi kaivattaisiin myös laajempaa yleisöä, mikä edellyttäisi paljon lisää markkinointia ja taustajoukkoja sitä toteuttamaan. Festarin siirryttyä pois Billnäsistä, joka oli normaalin festarireissukävelyn päässä rautatieasemalta, sinne on ollut huomattavasti hankalampi tulla ilman omaa autoa.

Kävijöiden onneksi Faces

kuitenkin tulee myös vuonna 2015. Ja tarvetta ja tilausta olisi myös jatkolle. Entistä suuremmat lipunmyyntitulot varmasti helpottaisivat sitä. Samallahan ne merkitsisivät uusia naamoja Facesiin.

Teksti **Antti Markkanen**
Kuvat **Pipa Nikula**

¹ <http://svenska.yle.fi/artikel/2015/01/07/facesfestivalen-ateruppstar>

www.faces.fi

Liput etukäteen www.tiketti.fi,
puh. 0600 1 1616. Portilta LA 30 / 35 €,
SU 20 / 25 €, LA–SU 40 / 50 €. Alle 7-vuotiaat ilmaiseksi. 7–13 v. puoleen hintaan.

MAAILMANKAUPPALEHTI 10 VUOTTA SITTEN

Tänään ajattelin toisin

Maailmankauppalehti 1/2005
Kolumni

Tänä päivänä työ tarkoittaa jotakin, jota voidaan siirtää sähköisesti välineestä toiseen.

Väline on itsetarkoitus ja se, samoin kuin tuotettu sisältö, edustaa aikamme korkeinta henkistä ja materiaalista tasoa. Työpöytä tarkoittaa enää vain tietokoneen ruutua.

Kun ajattelen käsitettä työpöytä, mieleeni nousee kuitenkin toisenlaisia kuvia. Ompelija leikkaamassa ja kokoaamassa kangasta vaatekappaleiksi. Leipuri taikinansa kimpussa. Puuseppä hiomassa liitoksia, joiden avulla huonekalu kestää vuosisadasta toiseen. Puutarhan työntekijä pakkaamassa uutta satoa.

Työtoverini kertoi vuosia sitten Ateenan matkallaan kohdanneensa esineen, joka oli tehnyt häneen lähtemättömän vaikutuksen. Vitriinissä oli esillä saviasia, jonka kyljessä näkyi selvästi painunut kädenjälki, astian tekijän viesti muuta-

man tuhannen vuoden takaa.

Toverini kertoi kuinka hänelle, joka itsekin konservaattorina on käsityöläinen, tuli vastustamaton halu painaa oma kätensä tuon painauman päälle, tervehtiä vuosisatojen jäljestä toista ihmistä työnsä ääressä.

Työn avulla arvostamme itseämme ja toisiamme. Paljonko työstä ja sen tuloksesta maksetaan, kertoo juuri sen työn arvostuksesta. Maksamme arvoista, mieluiten sellaisista joita emme todella ymmärrä. Olen seurannut kauhulla sitä jyrkästi kasvavaa rahamäärää, joka esimerkiksi kunnissa uppoaa tietotekniikkaan, ei ainoastaan laitteisiin vaan nimenomaan huoltoon ja ylläpitoon. Kukaan ei mieti, onko tarpeellista maksaa virtapiirien ja virtuaalitodellisuuden kanssa puuhaileville henkilöille sellaisia summia. Tietoyhteiskunta mielletään luonnonvoimaksi, jonka etenemistä on autettava.

On muitakin asioita, joista maksamme pohtimatta, muodostuuko hinta jostakin muusta kuin itse hyödykkeestä ja

työstä. Esimerkiksi asunnostamme, jonka rahallinen arvo riippuu muista arvoista. Liikenne, kuten tieverkoston ylläpito saa maksaa, sujuva henkilöautoliikenne kun on tärkeä asia. Vaatetus tai tai kotiin liittyvät esineet saavat maksaa, jos niihin liittyy jokin arvo; jos kysymyksessä on 'laadukas merkituote'. Viis siitä jos rahamme ei päädy esineen valmistajalle.

Mistä sitten emme ole valmiita maksamaan? Yksinkertaisesta, mutta kovin tarpeellisesta asiasta, ruoasta. Miksi juuri ruoan on ehdottomasti oltava halpaa? Riittävän korvauksen maksaminen tuotajille on mahdollon ajatus. Leipä on voitava ostaa pikkurahalla riippumatta siitä, että jonkun on viljeltävä vilja, jauhettava ja leivottava se. Kahvin hinnan on pysyttävä tarjoustasolla, eikä kannata tuhлата ajatusta sille, kuka kahvin on kasvattanut ja kuinka se on kaupan päätynt. Luomutuotantoa vastustetaan siksi, että tuotteet tulevat liian kalliiksi. Keskivertokuluttajan on poimittava jokapäiväinen halpa eineksensä kaupan pakastealtaasta, luonnonmukaisesti tuotettu ruoka kuuluu

vain eliittiryhmän ruokapöytään.

Kuluttajan kokonaistilanne valkeni minulle lukiessani vuoden 1955 Koti-liedessä julkaistua artikkelia perheiden rahankäytöstä. En ollut uskoa silmiäni, kun luin suomalaisten esimerkiksi käyttäneen asumiskuluihin keskimäärin vain seitsemän prosenttia tuloistaan. Itse maksan monen muun lailla yli puolet tuloistani vastaaviin kuluihin. Kuinka kauas olemme ajautuneet sen ihmisen maailmasta, joka valmisti savesta astian tarpeeseensa. Kun lapseni kieltäytyy syömästä kalliilla tuotettua mutta halvalla ostettua ruokaa, jonka olen keittiöni työpöydällä valmistanut ateriaksi, kokennan häntä syömään selittämällä, että syöminen on kaikkein tärkeintä. Se on loppujen lopuksi elämän edellytys.

Ehkä lapseni oppii samalla jotain muutakin tärkeää. Silmäillessään epäluuloisena kattilan sisältöä tämä einesuoka-ajan lapsi osaa jo kysyä: "Onko se varmasti itse tehtyä?"

Inka-Maria Laitila

10 vuotta myöhemmin
Ajattelen edelleen toisin

Luin vuosia sitten kirjoittamani kolumnin ja mietin, onko jokin muuttunut. Oliko mikään tekstissä vierasta? Työelämä on kulkenut yhä pitemmälle siihen suuntaan, jonka merkkejä silloin ihmettelin. Eikä täysi-ikäiseksi kasvanut lapseni syö vielääkään einesuokia.

Sattumalta olen viime vuosina ollut tekemisissä käsityön kanssa kirjoittaessani 1880-luvulla perustetun naisten työkoulun historiaa. On ollut jännittävää huomata, että myös täällä on käyty samanlaisia vaiheita suhteessa työhön ja ammattitaitoon kuin nyt köyhemmissä maissa. 1800-luvun jälkipuoliskolla käsityö ja ammattitaito olivat vähävaraiselle naiselle ainoa todellinen tie kohti ihmisarvoista elämää. Legendaarisen kutomakoulun perustaja Fredrika Wetterhoff ymmärsi, että irtolaiseksi, kenties jopa vankilaan päätyneen naisen ja toisaalta arvostetun ja toimeen tulevan kankurin välillä oli erottava tekijä, joka ei ollut siveellisyys eikä ahkeruus, kuten ajan ihmiset helposti ajattelivat. Se oli taloudellinen riippumattomuus, ja siihen taas johti ammattitaito. Taito luoda käsillään jotakin sellaista, joka on toisille tarpeellista, on aarre. Sen voi ottaa mukaansa minne sitten päätyykin. Sen voi myös opettaa toisille, kuten silloin tapahtui 1800–1900-lukujen vaihteessa, kun hämeenlinnalaiset kudonnanopettajat

matkustivat Venäjän köyhiin osiin ja Kaukasiaan työvälineet ja taito mukanaan.

Meillä käsityö on nyt enimmäkseen harrastus ja erikoisuus. En pidä sitä huonona asiana, kunhan taito muovailta, kutoa, leipoa ja rakentaa säilyy jollakin keinolla tulevaisuuteen, josta emme oikeasti tiedä mitään. Eräässä 1900-luvun alun käsiteollisuuslehdessä julkaistiin kirjoitus, jossa vertailtiin kodin antamaa hyvää ja huonoa perintöä. Se huono perintö oli yllättäen rahallinen omaisuus, tuo arvaamaton ja helposti katoava mammona. Hyvän perinnön lapsilleen antoi koti, joka opetti käsillä tekemisen taidon. Se taito tulisi olemaan heidän apunaan ja tukenaan aina jollakin tapaa, kaikissa olosuhteissa.

Tänään löysin kännykkäni "kaupasta" sovelluksen, joka tarjoaa "tapetteja" pikuisen laitteen taustakuviksi. En voinut olla ajattelematta kauan sitten näkemääni filmiä, jossa intialaiset tapetintekijät tai kankaanpainajat iskivät paljailla nyrkeillään puusta kaiverrettuihin muotteihin, joiden kuviot näin siirtyivät värin avulla koristeltavalle pinnalle. Ehkä työpöytä on enemmän mielentila kuin konkreettinen esine, mutta ihmisyydelle olennaista on kuitenkin kyky käyttää käsiä elämässä tärkeiden asioiden tuottamiseen.

Inka-Maria Laitila

Keraamikko työssään,
Sri Sivam Pottery,
Auroville, Intia.

REILUN KAUPAN TOIMIJAT

WFTO
(World Fair Trade
Organization)
www.wfto.com

Kansainvälinen reilun kaupan yhteistyöjärjestö, jonka jäseninä on niin kehitysmaiden tuottajia, Maailmankauppoja kuin maahantuojia. Entiseltä nimeltään IFAT.

WFTO:N JÄSENET SUOMESSA

Maailmankauppojen liitto ry
www.maailmankaupat.fi

- Suomessa toimivien Maailmankauppa- ja Kehityskauppapayhteisöjen yhteistyöjärjestö.
- Useat liiton jäsenet ylläpitävät reilun kaupan erikoismyymälöitä, joissa on myynnissä laaja valikoima kehitysmaissa oikeudenmukaisin ehdoin tuotettuja käsitöitä ja elintarvikkeita.
- Liitto ja sen jäsenet tiedottavat, kouluttavat ja toimivat monin tavoin kehitysyhteistyössä.

Maailmankauppojen liitto ry
Varldsbutikernas förbund rf

**Tampereen
kehityskauppapayhdistys ry**
www.kehityskauppapayhdistys.org

Mifuko Oy
Hämeentie 130 A, 00560 Helsinki
www.mifuko.fi
info@mifuko.fi
p. 050 5932044

MAAILMANKAUPPOJEN LIITON JÄSENYHDISTYSTEN YLLÄPITÄMÄT KAUPAT

Maailmankauppa Kirahvi
Hämeenlinna
Tapahtumamyyniä ja verkkokauppa.
Kesäpuoti Fiskarsin ruukissa. Etukäteen sopimalla mahdollisuus ostaa myös suoraan varastolta.
kirahvi@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi/kirahvi
p. 050 129 4336 ja
041 454 8912

Maailmankauppa Sikitiko

Kauppahalli
Snellmaninkatu 14
53100 Lappeenranta
puh. 05 415 3651
sähköposti: sikitikory@gmail.com
http://yhdistykset.ekarjala.fi/sikitiko/

Lohjan Maailmankauppa

Karstuntie 2
08100 Lohja
p. 044 988 6694
lohja@maailmankaupat.fi
www.lohjanmaailmankauppa.fi

Mikkelin Maailmankauppa

Elintarvikemyynti Tuorepuodissa
Vilhonkatu 1, 50100 Mikkel.
Lisäksi pop up- ja tapahtumamyyniä.
p. 040 7575 901
lhokkane@gmail.com

Juuttiputiikki

Hallituskatu 11 L 4
90100 Oulu
p. 08 311 5189
putiikki@juuttiputiikki.fi
www.juuttiputiikki.fi

Raahen Maailmankauppa Hiirenkorva

Laivurinkatu 20–22
92100 Raahen
p. 044 726 6346
www.facebook.com/hiirenkorva
hiirenkorva@suomiz4.fi

Maailmankauppa Elimu

Rovakatu 9
96100 Rovaniemi
p. 044 318 2188
maailmankauppa.elimu@gmail.com
www.maailmankauppa.elimu.org
facebook.com/maailmankauppa.elimu

Tampereen kehityskauppa

Kohmankaari 3
33310 Tampere
p. 03 344 6770
fax 03 345 0521
posti@kehityskauppa.org
www.kehityskauppa.org

Maailmankauppa Tasajako

Verkkokauppa osoitteessa
www.tasajako.org
tasajako@tasajako.org
p. 045 639 0518

Äetsän Kehityskauppa

Kontintie 5
38300 Sastamala
aetsakehy@kopteri.net
www.aetsankehityskauppa.net
p. 044 3657 159 (Georg Pimenoff)

MAAILMANKAUPPOJEN LIITON JÄSENYHDISTYKSET ILMAN KIINTEÄÄ KAUPPATILAA

Hyvinkään kehityskauppayhdistys ry

Kirsi Kataja
Männikkötie 2 B 14
05830 Hyvinkää
p. 0400 419 148
kirsikataja1@gmail.com

Pohjois-Lapin maailmankauppayhdistys ry

www.maailmankauppakiela.fi
kiela.inari@gmail.com
p. 040 820 3313

Joensuun Kehityskauppa- yhdistys ry.

paivantasaaja@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi/
maailmankaupat/kaupat/joensuu.html

Jokilaakson

Maailmankauppayhdistys ry
p. 040 538 7091 (Arja Paakkanen)
arja.paakkanen@saunalahti.fi

Jyväskylän kehityskauppayhdistys ry.
mango@maailmankauppmango.net

Kuhmon kehityskauppapayhdistys ry

sointu.sallinen@gmail.com
Toistaiseksi vain tapahtumamyyniä.
Tarvittaessa myyntiä järjestävät
Sointu Sallinen 08 655 0465 ja
Viivi Sallinen 040 739 3095

Maailmankauppapayhdistys Sikitiko ry,

Lappeenranta
sikitikory@gmail.com
http://yhdistykset.ekarjala.fi/sikitiko/

Savonlinnan Kehityskauppayhdistys

p. 045 7731 9555
kema.sln@gmail.com
www.maailmankaupat.fi/savonlinna/
www.facebook.com/
SavonlinnanKehityskauppayhdistys

Uusi Tuuli ry

Aurinkotehdas
Kirkkotie 6–10
20540 Turku
p. 02 233 9313
fax 02 2371 670
uusituuli@estelle.fi
www.estelle.fi

Turun maailmankauppapayhdistys ry

www.aamutahti.net/
turunmaailmankauppapayhdistys@
riseup.net
p. 050 356 6857

TIESITKÖ? Maailmankauppalehti

on luettavissa myös näköispainoksena verkossa osoitteessa
www.maailmankaupat.fi/lehti.

Voit myös tiedustella lehden aiemmin ilmestyneitä numeroita
maailmankaupoista tai osoitteesta lehti@maailmankaupat.fi!

KUVA OTTO KOKKO

KUVA ANTTI MARKKANEN

Reilua kauppaa maailmankaupoista

**Maailmankauppa
Juuttiputiikki**

Maailmankauppa Juuttiputiikki
Hallituskatu 11 (Rion talo)
90100 Oulu
Avoinnna ma–pe 10–18, la 11–15
Verkkokauppa osoitteessa
www.juuttiputiikki.fi

**Maailmankauppa
KIRAHVI**

Maailmankauppa Kirahvi
Kesäpuoti Fiskarsin ruukissa avoinna
ma–su 11–18.
Verkkokauppa osoitteessa
www.maailmankaupat.fi/kirahvi
p. 045 129 4336

Maailmankaupat – reilua kauppaa ihmisiä ja ympäristöä kunnioittaen